

BEATA STYPUŁKOWSKA

PERYKOPA O PRZEMIENIENIU PAŃSKIM W KATECHEZIE BIBLIJNEJ

1. Uwagi wstępne

Niniejszy artykuł podejmuje problematykę katechezy biblijnej. Mówiąc o katechezie biblijnej mamy na myśli taką katechezę, w której głoszony jest kerygmat¹. Kerygmat jest terminem technicznym, utworzonym od gr. *kerygma*: „ogłaszanie, przepowiadanie”. W Nowym Testamencie kerygmatem, czyli treścią głoszenia jest ewangelia, dobra nowina o Bożym dziele odkupienia, dokonanym przez Jezusa Chrystusa². Kerygmat jest orędziem o faktach i czynach, przez które Bóg wkroczył w historię ludzkości, powołując ją do wejścia w Jego zbawcze plany. W głoszeniu kerygmatu nie chodzi o wyjaśnienie pewnych pojęć i zasad, lecz o przekazanie Bożego wezwania i zaproszenia³. Karl Rahner, reprezentant odnowy kerygmatycznej, uściślił, że kerygmat we współczesnym użyciu tego nowotestamentowego terminu oznacza słowo, które w imię Boga i na mocy prawowitej misji zleconej przez Boga i Kościół jest głoszone zarówno wspólnocie wierzących, jak i jednostce jako słowo samego Boga i które skutecznie uobecnia to, co właśnie jest przepowiadane. Ponieważ jest ono historycznie uchwytnym wydarzeniem tego, co przepowiadane, dlatego jest czymś więcej i czymś innym niż wypowiedzi dogmatyczne Kościoła oraz czymś innym niż wypowiedzi będące rezultatem ludzkiej refleksji nad dogmatami (teologią). Najintensywniejsze swe wypełnienie kerygmat znajduje w sakramencie jako manifestacji zbawienia Bożego⁴. W takim rozumieniu kerygmat jest stosowany we współczesnej katechezie biblijnej.

¹ Chociaż niekoniecznie chodzi o katechezę o strukturze kerygmatycznej.

² *Kerygmat*, w: *Encyklopedia biblijna*, red. naukowa P.J. Achtemeier, Warszawa 1999, s. 518; *Kerygmat*, w: X. Léon-Dufour, *Słownik Nowego Testamentu*, tłum. i oprac. K. Romaniuk, Poznań 1993, s. 338.

³ F. Blachnicki, *Kerygmatyczna odnowa katechezy (zorientowanie w problematyce)*, Warszawa 2005, s. 179.

⁴ *Kerygmat*, w: K. Rahner, H. Vorgrimler, *Mały słownik teologiczny*, tłum. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, słowo wstępne A. Skowronek, Warszawa 1987, k. 175.

Wprawdzie można powiedzieć, że każda katecheza jest biblijna, ponieważ Pismo Święte jest jej podstawowym źródłem formalnym. Jednakże stosując ten przymiotnik zwracamy uwagę na taką katechezę, której celem jest systematyczne wprowadzanie uczniów w znajomość treści poszczególnych ksiąg biblijnych, przedstawianie zagadnień kluczowych dla historii zbawienia, ważnych postaci, wydarzeń, a także rozwijanie umiejętności interpretacji tekstów biblijnych. W tym znaczeniu nie każda jednostka katechetyczna będzie katechezą ściśle biblijną. Katecheza, której treścią jest określona perykopa ewangeliczna, ze swej natury należy do kategorii katechez biblijnych. Dana perykopa powinna być rozpatrywana w jej bliższym i dalszym kontekście. Bliższym kontekstem jest kontekst księgi, w której perykopa się znajduje, natomiast dalszym kontekstem biblijnym jest odniesienie do całego Pisma Świętego. Przy tekstach biblijnych omawianych podczas katechezy należy uwzględnić również ich stosowanie w liturgii słowa oraz w innych praktykach modlitewnych, np. w różańcu.

Perykopa o Przemienieniu Pańskim zajmuje ważne miejsce w Ewangelii, dwukrotnie występuje w czytaniach mszalnych w każdym roku oraz stanowi treść jednej z tajemnic różańcowych. Dlatego też na różnych etapach edukacyjnych należy poświęcić jej oddzielne jednostki katechetyczne.

2. Elementy wspólne relacji o Przemienieniu Pańskim

Relację o Przemienieniu Jezusa przekazują tylko synoptycy⁵. Wydarzeniem poprzedzającym Przemienienie jest wyznanie św. Piotra pod Cezareą Filipową, po którym następuje pierwsza zapowiedź męki i zmartwychwstania oraz nauka o krzyżu⁶.

Wszyscy synoptycy mówią o tym, że Przemienienie Pańskie dokonało się na górze. Ewangelisci nie wymieniają nazwy góry, na której dokonało się przemienienie Jezusa, ani nie podają bliższych wskazówek, by można ją było umiejscowić. Z kontekstu wynika jedynie, że znajdowała się ona prawdopodobnie w Galilei⁷. Starożytna tradycja wskazuje na górę Tabor⁸, leżącą ok. 8

⁵ Mt 17, 1-8; Mk 9, 2-8; Łk 9, 28-36. Aluzję do Przemienienia niektórzy widzą w J 1, 14 – zob. Komentarz do J 1, 14, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, oprac. zespół pod red. M. Petera (Stary Testament), M. Wolniewicz (Nowy Testament), t. 4, Poznań 1994, s. 222. Zob. na ten temat również: M. Kokot, *Znaczenie i główna myśl przedmarkowego opowiadania o Przemienieniu Pańskim*, „Collectanea Theologica” 51 (1981) f. 1, s. 33-47.

⁶ Mt 16, 13-28; Mk 8, 27-91; Łk 9, 18-27.

⁷ Mt 16, 13; 17, 22. 24; Mk 8, 27; 9, 30. 33. Łukasz nie podaje wskazówek topograficznych.

⁸ W okresie sędziów na górze Tabor zgromadzili się Izraelici, by stoczyć zwycięską walkę z Filistynami pod wodzą Baraka i Debory (Sdz 4, 4-16), dlatego góra Tabor była znakiem wierności Boga. Ps 89, 13 wymienia Tabor razem z Hermonem jako góry wykrzykujące radośnie na cześć Pana. Zob. *Góra Przemienienia*, w: F. Rienecker, G. Maier, *Leksykon biblijny*, dz. cyt., s. 259; *Tabor*, w: tamże, s. 804; N. L. Lapp, *Tabor*, w: *Encyklopedia biblijna*, red.

km na wschód od Nazaretu, położoną samotnie ponad otaczającą ją równiną, choć niektórzy uważają, że Górą Przemienienia jest Hermon, u którego podnóża leży Cezarea Filipowa⁹. W katechezie biblijnej idąc za tradycją można przyjąć górę Tabor jako Górę Przemienienia, nawet gdy nie ma stuprocentowej pewności odnośnie do tego faktu.

Wszyscy synoptycy wymieniają imiona trzech uczniów, których Jezus zabrał ze sobą¹⁰. Pierwszy wymieniany jest Piotr, który znajduje się na pierwszym miejscu wszystkich spisów Apostołów¹¹. Na Górze Przemienienia Piotr jako jedyny mówi o postawieniu trzech namiotów. Wypowiada się w imieniu pozostałych uczniów, tak jak to uczynił również pod Cezareą Filipową czy w czasie pierwszej katechezy po Zesłaniu Ducha Świętego¹². Jakub i Jan¹³ wymieniani są jako świadkowie Przemienienia Chrystusa w różnej kolejności. Łk wymienia Jana przed Jakubem a Mt wymienia najpierw Jakuba i zaznacza, że Jan był jego bratem.

Wszyscy synoptycy opisują, że Jezus przemienił się wobec uczniów. Mówią o obłoku, z którego odezwał się głos objawiający synostwo Boże Jezusa i wzywające uczniów, aby Go słuchali. Obłok w Starym Testamencie jest znakiem szczególnej obecności Boga¹⁴, wskazuje na tajemniczość Boga i Jego niedostępność¹⁵. W Księdze Wyjścia mowa jest o obłoku, który okrył Namiot Spotkania¹⁶. Podobne zdarzenie miało miejsce podczas przeniesienia Arki Przymierza do nowo wybudowanej świątyni jerozolimskiej podczas Święta Namiotów¹⁷. W Nowym Testamencie oprócz sceny Przemienienia obłok pojawia się w scenie Wniebowstąpienia Jezusa w Dz 1, 9 oraz w Ap 14, 14. W katechezie biblijnej

P. J. Achtemeier, dz. cyt., s. 1230; E. Dahler, *Miejsca biblijne*, tłum. G. Kania, Warszawa 1999, s. 130-131; J.M. O'Connor, *Geografia Palestyny*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, dz. cyt., s. 195; tenże, *Przewodnik po Ziemi Świętej*, tłum. M. Burdajewicz, konsultacja naukowa W. Chrostowski, Warszawa 1996, s. 282.

⁹ Hermon, w: *Encyklopedia biblijna*, red. P.J. Achtemeier, dz. cyt., s. 393.

¹⁰ Mt 17, 1; Mk 9, 2; Łk 9, 28.

¹¹ Mt 10, 2-4; Mk 3, 16-19; Łk 6, 14-16; Dz 1, 13.

¹² Wszystkie fragmenty biblijne, w których występuje św. Piotr można przejrzeć w: *Słownik-konkordancja osób Nowego Testamentu*, oprac. P.Cz. Bosak, Poznań 1991, s. 337-357.

¹³ Synowie Zebedeusza i prawdopodobnie Salome, która była obecna przy śmierci Jezusa – zob. *Jakub Większy, Starszy*, w: *Słownik-konkordancja osób Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 139-142; *Jan Apostoł* – tamże, s. 143-149.

¹⁴ Słup obłoku w ciągu dnia i słup ognia w nocy towarzyszył Izraelitom podczas wyjścia z Egiptu – Wj 13, 21-22.

¹⁵ Biblia Tysiąclecia, wyd. piąte, Komentarz do Wj 13, 21.

¹⁶ Wj 40, 35-38: „Wtedy to obłok okrył Namiot Spotkania, a chwała Pana nappełniła przybytek. I nie mógł Mojżesz wejść do Namiotu Spotkania, bo spoczywał na nim obłok i chwała Pana wypełniała przybytek. Ile razy obłok wznosił się nad przybytkiem, Izraelci wyruszali w drogę, a jeśli obłok nie wznosił się, nie ruszali w drogę aż do dnia uniesienia się obłoku. Obłok bowiem Pana za dnia zakrywał przybytek, a w nocy błyszczał jak ogień na oczach całego domu izraelskiego w czasie całej ich wędrówki”.

¹⁷ 1 Krł 8, 1-11; 2 Krn 5, 3. 13-14. Motyw Święta Namiotów łączy to wydarzenie z Przemienieniem Pańskim – zob. niżej.

warto też pamiętać o scenie Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie, podczas której anioł przekazuje Maryi, że Duch Święty ją „zacieni”¹⁸. Najbardziej jednak obłok przypomina wydarzenia związane z wyjściem Hebrajczyków z Egiptu. Obecność Mojżesza w czasie Przemienienia Pańskiego oraz mowa o obłoku są bezpośrednim nawiązaniem do wydarzeń z okresu wyjścia z Egiptu i wędrówki na pustyni. Przywoływane są relacje o obłoku i chwale, która spoczywała na górze Synaj oraz wypełniała Namiot Spotkania¹⁹. W centralnym miejscu w scenie Przemienienia znajduje się Jezus Chrystus. To ze względu na Niego pojawia się obłok. Przemienienie Pańskie na górze ma charakter teofanii²⁰, czyli należy do wydarzeń, w których Bóg objawia swoją chwałę. W czasie Przemienienia objawione zostało Synostwo Boże Chrystusa oraz Jego godność mesjańska. Podobny charakter ma teofania podczas chrztu Jezusa w Jordanie²¹, co wiąże ze sobą obie perykopy i stanowi wyznacznik dla katechezy biblijnej.

Wszyscy synoptycy wspominają o tym, że uczniowie złękli się, uczestnicząc w tym, co działo się oraz o tym, że wydarzenie to miało być ujawnione dopiero po zmartwychwstaniu Jezusa. Lęk towarzyszy biblijnym wizjom i należy nawet do stałych elementów wizji²². Wybranie tylko trzech uczniów na świadków Przemienienia oraz zastrzeżenie, że wydarzenie to miało zostać ujawnione dopiero po zmartwychwstaniu Chrystusa, świadczy o tym, że uczniowie nie do końca rozumieli wyznanie Piotra pod Cezareą Filipową oraz zapowiedź śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, o czym zresztą wyraźnie mówi tekst biblijny²³. Przemienienie na górze Tabor było ukazaniem przyścia królestwa Bożego²⁴. Teofania na górze Tabor przewyższa zatem teofanię nad Jordanem. Ukazuje nie tylko Chrystusa w chwale jako Boga, ale również ukazuje Jego przemienione człowieczeństwo, co może być zrozumiane przez uczniów dopiero po zmartwychwstaniu. Dlatego Przemienienie Pańskie jest antycypacją zmartwychwstania i zapowiedzią paruzji.

¹⁸ W tłumaczeniu Biblii Poznańskiej Łk 1, 35 brzmi: „Duch Święty zstąpi na ciebie i moc Najwyższego okryje cię jak obłok”. W komentarzu do tego wersetu podano, że jest tutaj wyraźna aluzja do Wj 40, 35. W świetle tej aluzji Maryja jest Arką Nowego Przymierza, w której Bóg jest obecny już nie w znaku i symbolu, ale w rzeczywistości przez wcielenie – *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, oprac. zespół pod red. M. Petera (Stary Testament), M. Wolniewicza (Nowy Testament), t. 4, Poznań 1994, s. 150-151.

¹⁹ Wj 24, 16-18; 40, 35.

²⁰ J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, w: *Jezus Chrystus. Historia i tajemnica*, pr. zbior. pod red. W. Granata, E. Kopcia, Lublin 1988, s. 161; H. Langkammer, *Mały słownik biblijny*, Wrocław 1993, s. 160; P. de Surgy, *Przemienienie*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, tłum. i oprac. K. Romaniuk, Poznań 1990, s. 807.

²¹ J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, art. cyt., s. 116-122.

²² Np. Dz 6, 22-23; 13, 22; Iz 6, 5; Ez 2, 1; Dn 10, 8; Łk 1, 29; Dz 10, 4. Bardzo często też w opisach wizji występuje wezwanie do nie lękania się, np. Dn 9, 20; Łk 1, 12. 30; 2, 10; Dz 10, 4.

²³ Mt 16, 22; Mk 8, 32.

²⁴ Łk 9, 27.

Wszyscy synoptycy wymieniają Eliasza i Mojżesza, którzy rozmawiali z Jezusem. Tylko oni według Starego Testamentu rozmawiali na górze Synaj/Horeb. Mk jako pierwszego wymienia Eliasza, inni synoptycy Mojżesza. Mojżesz i Eliaz są niejako uosobieniem Prawa i Proroków. Jezus niejednokrotnie w swoim nauczaniu odwołuje się do tradycji Prawa i Proroków. Mówi o tym, że nie przyszedł znieść Prawa i Proroków, ale je wypełnić²⁵. Tłumaczy też, co jest ich istotą²⁶. W tekstach Nowego Testamentu wielokrotnie spotykamy się z przekonaniem, iż relacjonują one wypełnienie się obietnic zawartych w Starym Testamencie. W odniesieniu do Chrystusa nie powinno się zapominać o ogólnej zgodności „wszystkich proroków”²⁷, że Mesjasz będzie cierpiał a trzeciego dnia zmartwychwstał²⁸. Dlatego też perykopa o Przemienieniu Pańskim może stać się w katechezie biblijnej punktem wyjścia do lektury Prawa i Proroków w poszukiwaniu zapowiedzi mesjańskich. W scenie Przemienienia Mojżesz i Eliaz jakby jeszcze raz potwierdzają świadectwo Prawa i Proroków o Jezusie. Mojżesz wymieniany jest w Nowym Testamencie kilkadziesiąt razy²⁹, ale najwięcej odniesień do niego zawiera Mt³⁰. W katechezie Mojżesz ukazywany jest przede wszystkim w kontekście przymierza synajskiego. Natomiast gdy chodzi o proroka Eliasza, to wprawdzie nie ma tak dużej ilości tekstów, w których jest do niego odwołanie, ale i on w Nowym Testamencie jest postacią ważną i wiodącą. Oprócz sceny Przemienienia Jezusa prorok Eliaz wymieniany jest kilkakrotnie w różnych kontekstach³¹. Przede wszystkim dopatrywano się rysów Eliasza w osobie Chrystusa³² oraz Jana Chrzciciela³³. Pod krzyżem Chrystusa sądzono, że Jezus wzywa Eliasza³⁴. Sam Jezus mówi o Eliaszu w odniesieniu do Jana Chrzciciela³⁵, a także w takim kontekście mówi o nim anioł Zachariaszowi w czasie zwiastowa-

²⁵ Mt 5, 17; Łk 24, 27. 44.

²⁶ Mt 7, 12; 22, 40.

²⁷ Łk 24, 26-27; Dz 3, 18-24

²⁸ P. Beauchamp, *Prorok*, w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., s. 790.

²⁹ *Słownik-konkordancja osób Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 302-307.

³⁰ Niektórzy egzegeci w układzie treści Mt widzą nawiązanie do Pięcioksięgu Mojżesza. Ewangelia według św. Mateusza byłaby nowym Pięcioksięgiem, który zawiera Prawo nowego Izraela i którego prawodawcą jest Chrystus, nowy Mojżesz – M. Bednarz, *Ewangelie synoptyczne*, Tarnów 1996, s. 201-202; W.J. Harrington, *Klucz do Biblii*, tłum. J. Marzęcki, Warszawa 1984, s. 414-416. Na temat podobieństw Jezusa do Mojżesza w Ewangelii wg św. Mateusza zob. również: S. Gądecki, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, Gniezno 1999, s. 82.

³¹ *Słownik-konkordancja osób Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 78-80.

³² Mt 16, 13-14; Mk 6, 14-15; 8, 27-28; Łk 9, 18-19.

³³ J 1, 21.

³⁴ Mt 27, 46-49; Mk 15, 34-36. Niektórzy uważali, że oprócz roli, jaką miał pełnić w czasach ostatecznych, Eliaz był posyłany, aby ratować sławnych nauczycieli – Komentarz do Mk 15, 35-36, w: C.S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, red. naukowa wyd. polskiego K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 120; por. również komentarz do Mt 27, 47, w: tamże, s. 76.

³⁵ Mt 11, 14; 17, 10-13; Mk 9, 11-13.

nia narodzin syna³⁶. Jezus przywołuje przykład Eliasza w trakcie konfrontacji w Nazarecie, gdy ziomkowie Go odrzucili³⁷. O Eliaszu w Nowym Testamencie wspomina jeszcze Rz³⁸ i Jk³⁹. W kontekście Przemienienia Jezusa na górze Tabor i występujących tam postaci Eliasza i Mojżesza, intrygujący są dwaj świadkowie w Ap 11, 3-13. Wprawdzie nie ma tam mowy wprost o Eliaszu i Mojżesz⁴⁰, ale pewne ich cechy są widoczne⁴¹. Świadczy o tym przede wszystkim symbolami, dlatego też można się dopatrzeć cech wielu postaci ze Starego czy Nowego Testamentu⁴². W interpretacji tego wydarzenia, zwłaszcza na dalszych etapach edukacji szkolnej, warto zwrócić uwagę na związek Eliasza z Mojżeszem widoczny w tekstach Starego Testamentu⁴³. Ważny jest tutaj zwłaszcza fragment pochodzący z Ml 3, 22-24, zamykający księgi prorockie.

Wszyscy synoptycy przytaczają słowa Piotra o postawieniu trzech namiotów. Namioty kojarzą się z okresem patriarchów a wśród nich przede wszystkim z osobą Abrahama⁴⁴, a także z wędrówką Izraela przez pustynię i z Namiotem Spotkania⁴⁵. Propozycja postawienia namiotów na górze su-

³⁶ Łk 1, 17. Jest to odniesienie do prorocstwa Malachiasza 3, 22-24.

³⁷ Łk 4, 24-26. Jezus przypomina posłanie proroka Eliasza do wdowy w Sarepcie Sydońskiej.

³⁸ Rz 11, 2-4.

³⁹ Jk 5, 17-18.

⁴⁰ Równie dobrze ten tekst kojarzy się z dwoma pomazańcami z Za 4, 1-14.

⁴¹ Z Eliaszem kojarzą się zwłaszcza wersety 5 i 6: „A jeśli ktoś chce ich skrzywdzić, ogień wychodzi z ich ust i pożera ich wrogów (...) Mają oni władzę zamknąć niebo, by deszcz nie zraszał dni ich prorokowania” (por. 2 Krl 1, 9-12; 1 Krl 17, 1). Natomiast do Mojżesza odnosi się w. 6b: „i mają władzę nad wodami, by w krew je przemienić, i wszelką plagą uderzyć w ziemię, ilekroć zechcą” (por. Wj 7, 17-20 i inne plagi). Zob. komentarz do Ap 11, 1-13 oraz ww. 5 i 6, w: C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 611.

⁴² Komentarz do Ap 11, 3n, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, oprac. zespół pod red. M. Petera (Stary Testament), M. Wolniewicza (Nowy Testament), t. 4, Poznań 1994, s. 643.

⁴³ Tradycja deuteronomistyczna w 1 Krl 17 – 2 Krl 13 przedstawia Eliasza jako lidera jahwizmu na miarę samego Mojżesza. Eliasz staje się „prorokiem jak Mojżesz”. Jest on największym prorokiem swoich czasów, jak Mojżesz przekazuje słowo Jahwe, przeżywa teofanię na górze Horeb, wyznacza następcę na wyraźne polecenie Boga oraz w sposób tajemniczy kończy swoją działalność – M. Baraniak, *Prorok jak Mojżesz (Pwt 18, 9-22). Hermeneutyka prawa o urzędzie proroka w Izraelu*, Warszawa 2005, s. 173.

⁴⁴ Autor Hbr opisuje ten okres, mówiąc o Abrahamie, że „przywędrował do Ziemi Obiecanej, jako ziemi obcej, pod namiotami mieszkając z Izaakiem i Jakubem, współdziedzicami tej samej obietnicy” (Hbr 11, 9).

⁴⁵ W katechezie biblijnej chodzi przede wszystkim o tekst opowiadający o modlitwie Mojżesza: „Mojżesz zaś wziął namiot i rozbił go za obozem, i nazwał go Namiotem Spotkania. A któśkolwiek chciał się zwrócić do Pana, szedł do Namiotu Spotkania, który był poza obozem. Ile zaś razy Mojżesz szedł do namiotu, cały lud stawał przy wejściu do swych namiotów i patrzył na Mojżesza, aż wszedł do namiotu. Ile zaś razy Mojżesz wszedł do namiotu, zstępował słup obłoku i stawał u wejścia do namiotu, i wtedy [Pan] rozmawiał z Mojżeszem. Cały lud widział, że słup obłoku stawał u wejścia do namiotu. Cały lud stawał i każdy oddawał pokłon u wejścia do swego namiotu. A Pan rozmawiał z Mojżeszem twarzą w twarz, jak się rozmawia z przyjacielem. Potem wracał Mojżesz do obozu, sługa zaś jego, Jozue, syn Nuna, młodzieniec, nie oddalał się z wnętrza namiotu” (Wj 33, 7-11).

geruje z jednej strony pragnienie zatrzymania czasu a z drugiej nadejścia paruzji, co przed Męką Chrystusa było przedwczesne. Tym niemniej Piotr dobrze odczytał Przemienienie Pańskie jako inaugurację czasów mesjańskich i eschatologicznych, co potwierdza też zjawienie się Eliasza. Stąd jego propozycja o postawieniu namiotów, w której egzegeci dopatrują się aluzji do Święta Namiotów⁴⁶. Święto Namiotów, kończące roczny cykl wielkich świąt zapowiada eschatologiczne zbawienie a jego ósmy dzień jest antycypacją wiecznej komunii z Bogiem i Jego Pomazańcem⁴⁷. Odpowiedzią na słowa Piotra było zjawienie się ocieniającego wszystkich obłoku⁴⁸. Przypominają się tutaj słowa prologu Ewangelii według św. Jana pojawia się sformułowanie o „rozbięciu namiotu” przez Słowo: „A Słowo stało się człowiekiem i zamieszkało (dosł. rozbiło namiot) między nami, i widzieliśmy Jego chwałę, chwałę, jaką otrzymał od Ojca Jednorodzony, pełen łaski i prawdy” (J 1, 14)⁴⁹.

Wszyscy synoptycy przytaczają słowa padające z obłoku objawiające Synostwo Boże Chrystusa oraz wzywające uczniów, aby Go słuchali. Dostrzec tu można bezpośrednie odniesienie do zapowiedzi proroka na wzór Mojżesza, zamieszczonej w Pwt 18, 18: „Wzbudzę im proroka spośród ich braci, takiego jak ty⁵⁰, i włożę w jego usta moje słowa, będzie im mówił wszystko, co rozkażę”⁵¹. Jednakże wszyscy Ewangelisci wyraźnie głos z obłoku odnoszą tylko do Jezusa. W czasie tej teofanii Mojżesz i Eliaz znikają, a Jezus zostaje sam. Jest On nie tylko „prorokiem jak Mojżesz”, ale w Nim prawo i prorocy zostały przekroczone oraz wypełnione i potwierdzone⁵².

⁴⁶ Przyjmuje się, że Przemienienie Pańskie nastąpiło prawdopodobnie podczas Święta Namiotów – M. Kokot, *Znaczenie i główna myśl przedmarkowego opowiadania o Przemienieniu Pańskim*, art. cyt., s. 41-43; E. Dahler, *Święta i symbole*, tłum. G. Kania, Warszawa 1999, s. 37. Święto Namiotów obok Paschy i Święta Tygodni należało do trzech wielkich świąt pielgrzymkowych, gromadzących w świątyni jerozolimskiej wielu Izraelitów z całego kraju i diaspory. Dlatego też było dobrym momentem na poświęcenie świątyni Salomona (1 Krl 8, 2; 2 Krn 5, 3). W Prawie znajduje się szczegółowy opis tego święta radości (Kpł 23, 33-44). Namioty miały przypominać wędrówkę przez pustynię i nawiązywały do wydarzeń wyjścia z Egiptu – B.A. Levine, *Święta i uroczystości*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, red. naukowa B.M. Metzger, M.D. Coogan, konsultacja wydania polskiego W. Chrostowski, Warszawa 1996, s. 751. Zob. również Komentarz do Kpł 23, 33-36. 39-43, w: *Księga Kapłańska, Wstęp-przekład z oryginału-komentarz ks. A. Tronina*, Edycja Świętego Pawła. Częstochowa 2006, s. 343-344.

⁴⁷ Tamże, s. 344-345.

⁴⁸ M. Kokot, *Znaczenie i główna myśl przedmarkowego opowiadania o Przemienieniu Pańskim*, art. cyt., s. 46.

⁴⁹ Tłumaczenie według: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, oprac. zespół pod red. M. Petera (Stary Testament), M. Wolniewiczza (Nowy Testament), t. 4, Poznań 1994. Zob. również komentarz do J 1, 14, tamże, s. 222.

⁵⁰ Tj. takiego jak Mojżesz.

⁵¹ W odniesieniu do Chrystusa cytat ten został zastosowany w tzw. „drugiej mowie Piotra” zawartej w Dz 3, 11-26 (zob. w. 22-23) oraz w sposób mniej bezpośredni w mowie Szczepana (Dz 7, 37).

⁵² M. Baraniak, *Prorok jak Mojżesz (Pwt 18, 9-22)*, dz. cyt., s. 367-368.

Perykopa o Przemienieniu Pańskim dzięki występującym w niej postaciom łączy w sobie Stary i Nowy Testament. Oprócz centralnej postaci Chrystusa mamy dwie osoby reprezentujące Stary Testament, tj. Mojżesza i Eliasza oraz trzech świadków nowotestamentalnych: Piotra, Jakuba i Jana. Opisy synoptyków różnią się szczegółami, dlatego też omawiając w trakcie katechezy poszczególne perykopy, katecheta może zwracać uwagę na różne aspekty tego samego wydarzenia.

3. Kontekst liturgiczny relacji o Przemienieniu Pańskim

W liturgii słowa wydarzenie Przemienienia Pańskiego przywoływane jest dwukrotnie: w drugą niedzielę Wielkiego Postu (Rok A, B, C) oraz w święto Przemienienia Pańskiego (6 sierpnia). W Roku A, B i C zarówno w Wielkim Poście, jak i w samo święto wykorzystywane są te same fragmenty Ewangelii pochodzące odpowiednio z Mt 17, 1-9, Mk 9, 2-10 i Łk 9, 28b-36. Ponadto w Wielkim Poście pierwsze czytania pochodzą z Rdz i odnoszą się do Abrahama. Abraham a z nim Izaak i Jakub rozpoczynają w ścisłym sensie początek dziejów i wiary Izraela⁵³. Nie bez racji historycznej⁵⁴ Abraham uważany jest za ojca w wierze, co kilkakrotnie wspomina jest w Ewangeliach oraz innych pismach Nowego Testamentu⁵⁵. Abraham jest postacią fundamentalną dla historii Izraela a jego osoba stanowi uzupełnienie dla postaci Mojżesza. O ile Abraham kreśli swoją wiarą i działaniem perspektywę na przyszłość Izraela, o tyle Mojżesz konstruuje ten plan, doprowadzając naród wybrany do granic ziemi obiecanej⁵⁶. Dlatego też dzieje Abrahama i innych patriarchów ze względu na początki wiary Izraela winny być uwzględnione w katechezie biblijnej. W Wielkim Poście do tych początków nawiązuje liturgia słowa. W Roku A czytany jest fragment Rdz 12, 1-4a opowiadający o powołaniu Abrahama, który to tekst jest programowy dla całej historii Abrahama i łączy prehistorię biblijną z tradycją o patriarchach⁵⁷. W Roku B czytany jest fragment Rdz 22, 1-2. 9-13. 15-18 opowiadający o ofiarowaniu Izaaka. Relacja ta stanowi moment kluczowy w historii Abrahama, ponieważ odnosi się do obietnicy syna danej

⁵³ J. Bright, *Historia Izraela*, tłum. J. Radożycki, Warszawa 1994, s. 104; H. Cazelles, *Patriarchowie między Mezopotamią a Egipcem*, w: *Świat Biblii*, red. A. Lemaire, tłum. B. Panek, Wrocław 2001, s. 296-301.

⁵⁴ J. Bright, *Historia Izraela*, dz. cyt., s. 67-104; J. Lemański, *Pięćoksiąg dzisiaj*, Kielce 2002, s. 196-200; J. St. Synowiec, *Pięćoksiąg. Wprowadzenie do Ksiąg: Rodzaju, Wyjścia, Kapłańskiej, Liczb i Powtórzonego Prawa*, Kraków 2000, s. 241-252; P.K. McCarter, *Okres patriarchów. Abraham, Izaak i Jakub*, w: *Starożytny Izrael. Od czasów Abrahama do zburzenia Jerozolimy przez Rzymian*, pr. zbior., tłum. W. Chrostowski, Warszawa 1994, s. 23-59.

⁵⁵ Np. Rz 4, 3; Hbr 11, 8-10.

⁵⁶ J. Lemański, *Pięćoksiąg dzisiaj*, dz. cyt., s. 228; L.R. Moran, *Chrystus w historii zbawienia*, tłum. Z. Ziółkowski, Lublin 1994, s. 85-86.

⁵⁷ J. Lemański, *Pięćoksiąg dzisiaj*, dz. cyt., s. 200.

Abrahamowi⁵⁸, na której opiera się jego wybór przez Boga i powołanie⁵⁹. Ofiara Izaaka jest ponadto według Nowego Testamentu typem ofiary Chrystusa na Kalwarii⁶⁰. W Roku C czytany jest fragment Rdz 15, 5-12. 17-18 opowiadający o zawarciu przymierza między Bogiem a Abrahamem⁶¹, które stanowi ważny etap w historii zbawienia i prowadzi ku Nowemu Przymierzcu.

Na święto Przemienienia Pańskiego przewidziane są w lekcjonarzu dwa czytania⁶². Pierwsze czytanie pochodzi z Dn 7, 9-10. 13-14 i przedstawia wizję Przedwiecznego oraz Syna Człowieczego. Przedwieczny zasiada na tronie z ognia, który w Starym Testamencie zazwyczaj towarzyszy teofanii⁶³. Synowi Człowieczemu zostaje przekazane panowanie, chwała i władza królewska. Fragment z Dn kojarzy się z wizją zamieszczoną w Ap 5, 1 – 6, 17, opisującą przekazanie przez Zasiadającego na tronie opieczętowanej księgi Barankowi, czyli Chrystusowi, który jest władcą dziejów. Księga ta ma formę zwoju, zapisana jest wewnątrz i na odwrocie⁶⁴. Chrystus w Ewangeliach najchętniej wobec siebie używał terminu Syn Człowieczy; występuje on również w perykopie o Przemienieniu Pańskim w relacji Mk i Mt⁶⁵. Dlatego też w katechezie biblijnej należy łącznie omawiać oba fragmenty: Dn 7, 9-10. 13-14 i Ap 5, 1 – 6, 17. Drugie czytanie ze święta Przemienienia Pańskiego pochodzi z 2 P 1, 16-18 i odnosi się wprost do wydarzenia na górze Tabor. Podkreślony jest tutaj aspekt teofanii.

Święto Przemienienia Pańskiego przypada w wakacje, dlatego też w katechezie perykopa o Przemienieniu Jezusa na górze Tabor będzie wykorzystana w kontekście Wielkiego Postu lub niezależnie od niego, w ramach wprowadzania w problematykę tajemnic różańcowych, zawsze jednak w nawiązaniu do wydarzeń paschalnych. Taki charakter ma czytanie tej perykopy w drugą niedzielę Wielkiego Postu. Wprawdzie tylko Łk wyraźnie wspomina o tym, że Mojżesz i Eliasz rozmawiają z Jezusem o Jego odejściu w Jerozolimie⁶⁶, to jednak wszystkie przekazy synoptyków umieszczają relację o Przemienieniu Jezusa bezpośrednio po pierwszej zapowiedzi męki i zmartwychwstania oraz nauce Jezusa o konieczności niesienia krzyża, które nastąpiły po wyznaniu Piotra pod Cezareą Filipową⁶⁷. To jednakowe umiejscowienie

⁵⁸ Tamże, s. 217.

⁵⁹ Rdz 15, 6.

⁶⁰ Rz 8, 32; Hbr 11, 17-19; zob. L.R. Moran, *Chrystus w historii zbawienia*, dz. cyt., s. 83-84.

⁶¹ Jest to pierwszy opis przymierza zawartego z Abrahamem, który zawiera obrzęd rozcinania zertw zwierzęcych. Drugi opis znajduje się w Rdz 17, 1-26; kończy się on obrzędem obrzezania jako znakiem przymierza – zob. A. Jankowski, *Biblijna teologia przymierza*, Tyniec-Kraków 1997, s. 28.

⁶² Gdyby święto wypadło w niedzielę.

⁶³ Komentarz do Dn 7, 9 w Biblii Tysiąclecia, wyd. piąte.

⁶⁴ Dalej będzie mowa o ikonie Przemienienia Pańskiego, na której Chrystus trzyma zwój.

⁶⁵ Mk 9, 9; Mt 17, 9.

⁶⁶ Łk 9, 30-31.

⁶⁷ Po sześciu lub ośmiu dniach po tych naukach lub po wyznaniu św. Piotra – Mt 16, 21nn, Mk 8, 31nn, Łk 9, 22nn.

sceny Przemienienia Pańskiego przez synoptyków świadczy o tym, że w Kościele pierwotnym Przemienienie wyraźnie interpretowano w kontekście krzyża Chrystusa⁶⁸ i taki kontekst winien być zachowany w interpretacji katechetycznej. Sprzyja temu również umiejscowienie tej perykopy w roku liturgicznym. Wielki Post jest okresem pasyjnym, przygotowującym do przeżywania tajemnic związanych ze śmiercią i zmartwychwstaniem Chrystusa. Natomiast data święta Przemienienia Pańskiego – 6 sierpnia – z jednej strony nawiązuje do uroczystości Objawienia Pańskiego, obchodzonej 6 stycznia⁶⁹, a z drugiej strony święto to przeżywane jest na 40 dni przed świętem Podwyższenia Krzyża Świętego (14 września), co łączy ze sobą wszystkie te wydarzenia: chrzest w Jordanie, Przemienienie Pańskie i wydarzenia paschalne. Zarówno podczas Wielkiego Postu, jak i w święto Przemienienia Pańskiego podkreślony jest w liturgii związek Przemienienia na górze Tabor z tajemnicą śmierci i zmartwychwstania⁷⁰. Liturgia zatem w obu przypadkach jest strażniczką tradycji, dając cenną wskazówkę interpretacyjną. W katechezie w kontekście omawiania perykopy o Przemienieniu Pańskim warto pamiętać i zachęcić uczniów do udziału w okresie wakacji w dorocznej pielgrzymce Archidiecezji Częstochowskiej do Kalwarii Zebrzydowskiej połączonej z pełnym obchodem drózek Męki Pańskiej, którą prowadzi Ks. Abp Stanisław Nowak, metropolita częstochowski, a która odbywa się 6 sierpnia lub w pobliżu tego dnia, czyli jest bezpośrednim połączeniem tajemnicy Przemienienia Pańskiego z tajemnicą Męki Pańskiej.

Perykopy czytane w liturgii słowa nie zawierają początkowej informacji dotyczącej czasu. Opis Przemienienia rozpoczyna się u Mk i Mt słowami: „Po sześciu dniach...”⁷¹, natomiast u Łk wskazówką: „W jakieś osiem dni po tych naukach...”⁷². Gdy chodzi o relację Mk i Mt to ich informację można odczytać w sensie teologicznym, a więc w odniesieniu do Wj 24, 12-18, jako aluzję do

⁶⁸ J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, art. cyt., s. 159.

⁶⁹ W tradycji wschodniej wspomniany jest wówczas Chrzest Jezusa w Jordanie – „*Karmię Was tym, czym sam żyję*”. *Ojcowie Kościoła prowadzą przez święta roku kościelnego*, Wybór i oprac. M. Starowieyski, komentarze liturgiczne J. Miazek, Kraków 1982, s. 354. W kalendarzu liturgicznym Kościoła rzymsko-katolickiego Niedziela Chrztu Pańskiego obchodzona jest w pierwszą niedzielę po 6 stycznia, i kończy ona okres Narodzenia Pańskiego. Od poniedziałku po święcie Chrztu Pańskiego rozpoczyna się pierwszy tydzień okresu zwykłego. Następną niedzielą jest już II niedziela okresu zwykłego.

⁷⁰ Prefacja nr 13 na 2. Niedzielę Wielkiego Postu brzmi: „On po zapowiedzeniu uczniom swojej śmierci, na świętej górze odsonił przed nimi blask swojego bóstwa i wezwawszy na świadków Mojżesza i proroka Eliasza upewnił nas, że przez cierpienie dojść możemy do chwały zmartwychwstania” – *Mszał z czytaniem. Niedziele, uroczystości, święta, dni powszednie*, Katowice 1993, s. 626. Podobnie brzmi prefacja nr 44 o Przemienieniu Pańskim: „On objawił swoją chwałę wobec wybranych świadków, a Jego ciało podobne do naszego zajaśniało niezwykłym blaskiem. W ten sposób umocnił serca uczniów, aby nie ulegli zgorszeniu krzyża, a całemu Kościołowi dał nadzieję, że osiągnie chwałę, którą sam zajaśniał jako jego Głowa” – tamże, s. 642.

⁷¹ Mk 9, 2; Mt 17, 1.

⁷² Łk 9, 28.

objawienia się Boga na Synaju⁷³. Wówczas obłok okrywał górę przez sześć dni, z pośrodku obłoku zaś przemówił Jahwe i ukazała się Jego chwała. Wskazówka Łk natomiast podaje, że relację o Przemienieniu Pańskim należy łączyć z naukami Jezusa o krzyżu. U innych synoptyków nie wiadomo, czy określenie czasu odnosi się do wyznania Piotra pod Cezareą Filipową czy też do pierwszej zapowiedzi męki i zmartwychwstania oraz nauce o konieczności niesienia krzyża.

Perykopy czytane w liturgii słowa nie zawierają również końcowego dialogu Jezusa z uczniami, dotyczącego Eliasza, który przytaczają Mk i Mt⁷⁴.

3.1. Przekaz Mt czytany w Roku A

W Roku A czytany jest fragment pochodzący z Mt 17, 1-9. Winien być on skonfrontowany przede wszystkim z relacją zawartą w Mk 9, 2-10, jak to czynimy w przypadku tekstów paralelnych u synoptyków⁷⁵. Głównym powodem jest ten, że Mk stanowi materiał wyjściowy dla innych synoptyków⁷⁶, dlatego, aby dobrze zrozumieć specyfikę kolejnych przekazów synoptycznych należy porównywać je z tekstem wyjściowym. Można zauważyć, że wersja Mateusza jest szersza i zawiera kilka zmian w porównaniu z wersją Markową. Przede wszystkim warto zwrócić uwagę na rozszerzenie wypowiedzi dotyczącej Jezusa, którą uczniowie usłyszeli z obłoku: „To jest mój Syn umiłowany, w którym mam upodobanie, Jego słuchajcie” (Mt 17, 5). Dopiero po tych słowach uczniowie, w relacji Mateusza, upadli na twarz i bardzo się zlekli⁷⁷. Słowa te z jednej strony nawiązują do opisu chrztu Jezusa w Jordanie⁷⁸ a z drugiej przywołują pierwszą pieśń o słudze Jahwe z Księgi Izajasza. Przywołując początek pierwszej pieśni z Iz 42, 1 przywoływane są oczywiście wszystkie cztery, a więc można w tym dostrzec wyraźne odniesienie pasyjne⁷⁹. Postać

⁷³ J. Kudasiwicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, art. cyt., s. 163; H. Langkammer, *Ewangelia według św. Marka. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz*, Poznań 1977, s. 219. W nowym komentarzu H. Langkammer już nie podejmuje tej kwestii – zob. komentarz do Mk 9, 2-8, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, w przekładzie z języków oryginalnych. Ewangelia według św. Marka*, Tłumaczenie, wstęp i komentarz H. Langkammer, Lublin 1997, s. 88-90.

⁷⁴ Mk 9, 9-13; Mt 17, 9-13. Łukasz nie przytacza tego dialogu, nie mówi też o nakazie Jezusa, by uczniowie o tym wydarzeniu nie wspominali, zanim Syn Człowieczy nie zmartwychwstanie – zob. Łk 9, 36b.

⁷⁵ A. Läpple, *Od egzegezy do katechezy. Nowy Testament*, tłum. B. Biąlecki, Warszawa 1986, s. 288.

⁷⁶ J. Kudasiwicz, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, Warszawa 1986, s. 131; A. Läpple, *Od egzegezy do katechezy. Nowy Testament*, dz. cyt., s. 244.

⁷⁷ W relacji Mk uczniowie od początku byli przestraszeni, a w relacji Łk zlekli się, gdy weszli w obłok, przed usłyszeniem głosu.

⁷⁸ W relacji Mt objawienie znad Jordanu skierowane jest wprost do świadków tego wydarzenia, natomiast u innych synoptyków bezpośrednio do Jezusa.

⁷⁹ Odnosi się to również do relacji o chrzcie Jezusa nad Jordanem.

Jan Chrzciciela jest przywoływana w rozmowie Jezusa z uczniami w kontekście pytań o przyjście Eliasza⁸⁰. Jezus utożsamia Jana Chrzciciela z Eliaaszem, który miał przyjść „przed nadejściem dnia Pańskiego”, aby przygotować lud na są Boży⁸¹. Z przyjściem Chrystusa zatem rozpoczynają się czasy ostateczne, których współczesny chrześcijanin nie może lekceważyć.

W kontekście perykopy o Przemienieniu na górze Tabor w nowym świetle można spojrzeć na chrzest Jezusa w Jordanie, uwypuklając element pasyjny. Od chwili teofanii nad Jordanem zaczyna wypełniać się Izajaszowe proroctwo o słudze Jahwe. Dlatego też podczas katechezy biblijnej obie perykopy mogą być punktem wyjścia do lektury Księgi Izajasza⁸².

Tylko Mt wspomina o twarzy Jezusa, która zajaśniała jak słońce, oraz o tym, że odzienie Jego stało się białe jak światło⁸³. Wzmianka o jaśniejącej twarzy Jezusa nawiązuje do Mojżesza, którego twarz promieniowała, gdy zstępował po teofanii z góry Synaj⁸⁴. Przez tę oraz przez inne analogie występujące w Mt⁸⁵ Mateusz podkreśla związek Chrystusa z Mojżeszem i ukazuje Jezusa jako nowego Mojżesza⁸⁶. Relację o Przemienieniu Pańskim w katechezie biblijnej można rozpatrywać w kontekście Wj 24 i 34, zawierających relacje o zawarciu i odnowieniu przymierza synajskiego⁸⁷. Przekaz Mt może być punktem wyjścia do rozważania tekstu Św. Pawła z 2 Kor 3, 1-18, podejmującego zagadnienie różnic między Nowym a Starym Przymierzem, a zwłaszcza w. 18⁸⁸, który można interpretować w odniesieniu do adoracji Najświętszego Sakramentu.

W relacji Mt Piotr chęć postawienia namiotów wyraża w 1 os. l. poj.: „jeśli chcesz, postawię tu trzy namioty”. Mateusz jako jedyny synoptyk zamieszcza wypowiedź Jezusa odnoszącą się do prymatu Piotra po jego wyznaniu pod Cezareą Filipową⁸⁹.

Tylko Mt przekazuje słowa Jezusa wypowiedziane do uczniów. Na górze Jezus dotknął ich i rzekł: „Wstańcie, nie lękajcie się” (w. 7), a gdy schodzili

⁸⁰ Mt 17, 9-13.

⁸¹ Mt 3, 23-24.

⁸² Chodzi o Pieśni o słudze Jahwe zamieszczone u deuterio-Izajasza: 42, 1-9; 49, 1-7; 50, 4-9; 52, 13 – 53, 12. W Wielkim Poście zwłaszcza należy zachęcić do rozważania trzeciej i czwartej pieśni, opowiadających o zbawczym cierpieniu sługi.

⁸³ Mk i Łk mówią o odzieniu lśniąco białym.

⁸⁴ Wj 34, 29-35. Według 2 Kor 3, 7-16 zasłona na obliczu Mojżesza symbolizuje Żydów, którzy czytając Mojżesza nie rozumieją go i nie nawracają się do Chrystusa zapowiadanego przez Mojżesza – R. Motte, M-F. Lacan, *Mojżesz*, w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., s. 506.

⁸⁵ Zob. wyżej.

⁸⁶ J. Kudasiewicz, *Życie ukryte i działalność Jezusa Chrystusa*, art. cyt., s. 165.

⁸⁷ M. Baraniak, *Prorok jak Mojżesz (Pwt 18, 9-22)*, dz. cyt., s. 368.

⁸⁸ 2 Kor 3, 18: „My wszyscy z odsłoniętą twarzą wpatrujemy się w jasność Pańską jakby w zwierciadle; za sprawą Ducha Pańskiego, coraz bardziej jaśniejąc, upodabniamy się do Jego obrazu”.

⁸⁹ Mt 16, 18-19. Inni synoptycy nie wspominają o prymacie Piotra. W relacji Jana Jezus zmienia Szymonowi imię podczas pierwszego spotkania a władzę pasterską przekazuje mu po zmartwychwstaniu – zob. J 1, 42; 21, 15-17.

z góry powiedział do nich: „Nie opowiadajcie o tym widzeniu, aż Syn Człowieczy zmartwychwstanie” (w. 9). Inni synoptycy nie wspominają o słowach Jezusa wypowiedzianych do apostołów na górze. O rozmowie Jezusa z uczniami w drodze powrotnej oprócz Mt wspomina Mk, ale nie cytuje słów Jezusa⁹⁰.

Perykopa o Przemienieniu Pańskim w relacji Mt łączy ze sobą początek i koniec relacji o działalności publicznej Jezusa. Można dostrzec w niej silne nawiązanie do sceny chrztu Jezusa w Jordanie, która miała miejsce na początku działalności Jezusa. W zakończeniu Ewangelii natomiast akcja przenosi się znowu do Galilei⁹¹, gdzie na górze⁹², uczniowie otrzymują od Zmartwychwstałego mandat misyjny⁹³.

3.2. Przekaz Mk czytany w Roku B

Przekaz Ewangelii wg św. Marka, czytany w Roku B, jest najstarszy. Jako jedyny Ewangelista wymienia najpierw Eliasza a później Mojżesza. Następni Ewangelieści zmienili tę kolejność⁹⁴. Wymienienie Eliasza na pierwszym miejscu jest znaczące. Autor wyróżnił Eliasza a w nim wszystkich proroków⁹⁵. Na początku Ewangelii Marek ukazuje Jezusa jako proroka wzywającego do nawrócenia⁹⁶. W scenie Przemienienia Jezus jest natomiast nie tylko prorokiem na wzór Mojżesza zapowiedzianym przez Pwt 18, 18, ale Kimś znacznie więcej. Obecność Eliasza podczas Przemienienia Jezusa i wymienienie go na

⁹⁰ Mk 9, 9.

⁹¹ Mt nie przekazuje relacji o wniebowstąpieniu Jezusa.

⁹² Prawdopodobnie właśnie na Górze Przemienienia.

⁹³ Mt 28, 16-20. Ewangelista podaje, że uczniowie oddali pokłon Jezusowi, gdy Go ujrzeli (28, 17), podobnie jak wcześniej niewiasty (28, 9) oraz mędrcy ze wschodu z 2, 11.

⁹⁴ Niektórzy skłaniają się ku temu, że w przed-Markowej tradycji Mojżesz wymieniany był jako pierwszy, a ta kolejność może mieć uzasadnienie w formule: prawo i prorocy, których reprezentantami są Mojżesz i Eliaz – M. Baraniak, *Prorok jak Mojżesz (Pwt 18, 9-22)*, dz. cyt., s. 366. Inni uważają, że w wersji przed-Markowej występował tylko Eliaz, a Marek wprowadził Mojżesza – M. Kokot, *Znaczenie i główna myśl przedmarkowego opowiadania o Przemienieniu Pańskim*, art. cyt., s. 33-38.

⁹⁵ Wprawdzie i Mojżesz w tradycji deuteronomistycznej określony jest jako prorok – Pwt 34, 10: „Nie powstał więcej w Izraelu prorok podobny do Mojżesza, który by poznał Pana twarzą w twarz” – o czym była mowa wyżej, ale to Eliaz jest traktowany jako reprezentant proroków oraz prekursor Mesjasza – zob. A. Jankowski, *Przy stole Słowa. Objasnienia czytań mszalnych na niedziele i święta. Wielki Post, Okres wielkanocny*, Tyniec-Kraków 1999, s. 27, 30. Warto zauważyć, że w LXX w odróżnieniu od Biblii Hebrajskiej w tekście Ml 3, 22-24 Eliaz wymieniany jest na pierwszym miejscu, w. 22-23 odnoszą się do Eliasza, a w. 24 do Mojżesza – *Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graecae iuxta LXX interpretes edidit A. Rahlfis*, Stuttgart 1979.

⁹⁶ Mk 1, 14-15: „Gdy Jan został uwięziony, Jezus przyszedł do Galilei i głosił Ewangelię Bożą. Mówił: «Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię!»”. Wzywanie do nawrócenia jest pierwszym i podstawowym zadaniem proroków, co w katechezie biblijnej powinno być podkreślane, począwszy od zapoznawania uczniów z postacią Jonasza.

pierwszym miejscu nasuwa także myśl o Janie Chrzcicielu, którego śmierć była zapowiedzią śmierci Jezusa⁹⁷. Ewangelista podaje uwagę, że podczas Przemienienia odzienie Jezusa stało się lśniące białe, tak jak żaden na ziemi folusznik wybielić nie zdoła (9, 3). Podkreśla przez to, że światło, na które patrzyli apostołowie nie było naturalne lecz pozaziemskie i zapowiadało chwałę zmartwychwstania. W czasie Przemienienia Jezus objawia swoją Boską chwałę a Piotr mówi o postawieniu trzech namiotów: dla Jezusa, Mojżesza i Eliasza. Ewangelista wyjaśnia, że nie wiedział, co powiedzieć, ponieważ uczniowie byli przestraszeni.

Mk wymienia Piotra, Jakuba i Jana jako wybranych przez Jezusa świadków trzech wydarzeń: wskrzeszenia córki Jaira⁹⁸, Przemienienia Pańskiego⁹⁹ oraz modlitwy Jezusa w Ogrójcu¹⁰⁰. Dwa pierwsze wydarzenia mają przygotować uczniów na doświadczenie tajemnicy Krzyża. Podczas wskrzeszenia córki Jaira Jezus objawia swoją władzę nad śmiercią¹⁰¹, ale nakazuje z naciśnięciem, żeby nikt o tym nie wiedział. Podczas modlitwy w Ogrójcu apostołowie natomiast zostali wybrani, aby towarzyszyć Jezusowi podczas Jego trwogi przed Męką. Wszystkie te wydarzenia są ze sobą powiązane przez osoby świadków oraz łączą się z tajemnicą śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Dlatego też w katechezie winno to zostać uwzględnione. Perykopa o Przemienieniu na górze Tabor może być punktem wyjścia do rozważania tajemnicy Ogrójca a następnie całej relacji o męce i zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa¹⁰². Męka Pańska jest centralną częścią całej Ewangelii wg św. Marka. Dlatego też inne fragmenty należy odczytywać w jej kontekście¹⁰³. Podobnie jest również u innych Ewangelistów. Pasja stanowi punkt kulminacyjny a zarazem docelowy całości¹⁰⁴.

Mimo, że to Mateusz świadomie w swojej Ewangelii nawiązuje do tradycji związanych z Mojżeszem, to również u Mk w perykopie o Przemienieniu wi-

⁹⁷ M. Baraniak, *Prorok jak Mojżesz (Pwt 18, 9-22)*, dz. cyt., s. 366.

⁹⁸ Mk 5, 37. Łk przy opisie wskrzeszenia córki Jaira podaje imiona apostołów w innej kolejności, a mianowicie mówi o Piotrze, Jakubie i Janie (8, 51), natomiast Mt nie wspomina w ogóle o uczniach (9, 18-26).

⁹⁹ Mk 9, 2. Inni synoptycy inaczej określają uczniów lub podają ich imiona w innej kolejności: Mt w opisie Przemienienia wymienia Piotra, Jakuba oraz brata jego Jana (17, 1) a Łk w opisie Przemienienia wymienia Piotra, Jana i Jakuba (9, 28).

¹⁰⁰ Mk 14, 33. Mt w opisie Ogrójca mówi o Piotrze i dwóch synach Zebedeusza (26, 37), natomiast Łk przy relacji o modlitwie w Ogrójcu nie wspomina o wybranych uczniach (22, 39-46).

¹⁰¹ Podobnie jak w Ewangelii wg św. Jana w odniesieniu do wskrzeszenia Łazarza, tyle że wskrzeszenie córki Jaira dokonało się w ukryciu tylko wobec rodziców i trzech uczniów, natomiast wskrzeszenie Łazarza dokonało się jawnie wobec zgromadzonych ludzi, którzy przyszli oplakiwać zmarłego (J 11).

¹⁰² Mk 14-16.

¹⁰³ H. Langkammer, *Passio Domini nostri Jesu Christi. Nowy Testament o męce i śmierci Jezusa*, Wrocław 1994, s. 18-19.

¹⁰⁴ W. Bösen, *Ostatni dzień Jezusa z Nazaretu*, tłum. W. Moniak, Wrocław 2002, s. 25.

doczne są elementy związane z Synajem: wysoka góra (Wj 24, 12. 15-18; 34, 3; Mk 9, 2), chmura zstępująca i otaczająca górę (Wj 24, 15-18; 34, 5; Mk 9, 7), głos z obłoku (Wj 24, 16; Mk 9, 7), świetlistość głównych postaci – Jezusa i Mojżesza (Wj 34, 29-30. 35; Mk 9, 2-3), przestrach świadków (Wj 34, 30; Mk 9, 6); określenie czasu „po sześciu dniach” (Wj 24, 16; Mk 9, 2), wybrana grupa trzech osób (Wj 24, 1; Mk 9, 2)¹⁰⁵. Zatem podobnie jak w przypadku perykopy o Przemienieniu na górze Tabor zamieszczonej w Mt, również tekst Mk może być czytany w świetle starotestamentalnych relacji o zawarciu i odnowieniu przymierza synajskiego, znajdujących się w Wj 24 i 34.

3.3. Przekaz Łk czytany w Roku C

Relacja Łukasza jest najdłuższa. I ona, tak jak w przypadku Mt, powinna być skonfrontowana z Mk.

Tylko Łukasz podaje, że Jezus wziął ze sobą uczniów na górę, aby się modlić, i że w czasie modlitwy wygląd Jego twarzy się odmienił a odzienie stało się lśniąco białe¹⁰⁶. Tylko Łukasz mówi o tym, że uczniowie podczas modlitwy Jezusa byli zmorzeni snem, co stanowi wyraźne nawiązanie do modlitwy Pana Jezusa w Ogrójcu przed Męką, w czasie której uczniowie spali pogrążeni w smutku¹⁰⁷.

Tylko Łukasz przekazuje, o czym Mojżesz i Eliasz rozmawiali z Jezusem, a mianowicie, że „mówili o Jego odejściu, którego miał dopełnić w Jeruzalem” (Łk 9, 31). Dlatego też ta perykopa powinna być przedstawiona uczniom jako pierwsza¹⁰⁸.

Tylko Łukasz też podaje, że Piotr o postawieniu trzech namiotów powiedział wtedy, gdy Mojżesz i Eliasz rozstawali się z Jezusem.

4. Przemienienie Pańskie jako jedna z tajemnic różańcowych

W interpretacji katechetycznej wydarzenia na górze Tabor nie należy zapominać o tym, że Przemienienie Pańskie stanowi czwartą tajemnicę światła w różańcu¹⁰⁹, co jest dodatkowym motywem do omawiania tej perykopy w czasie katechezy. Jan Paweł II nie tylko wybrał Przemienienie na górze

¹⁰⁵ M. Baraniak, *Prorok jak Mojżesz (Pwt 18, 9-22)*, dz. cyt., s. 365.

¹⁰⁶ Łk 22, 28-29. Również podczas Chrztu w Jordanie Ewangelista podkreśla moment modlitwy Jezusa: „gdy się modlił, otworzyło się niebo” (Łk 3, 21b). Na modlitwę Jezusa Łukasz zwraca uwagę wielokrotnie – zob. Łk 3, 21; 5, 16; 6, 12; 9, 18. 28. 29; 11, 1; 22, 41. 45.

¹⁰⁷ Łk 22, 45.

¹⁰⁸ Chodzi o drugi poziom podstawowy, o czym będzie mowa później.

¹⁰⁹ Zapoznanie z tajemnicami różańca powinno dokonywać się na wszystkich etapach edukacyjnych. W starszych klasach chodzi o pogłębienie zrozumienia treści i wprowadzenie analogii biblijnych.

Tabor jako jedną z nowych tajemnic światła¹¹⁰, ale ponadto odwołał się do Przemienienia jako ikony chrześcijańskiej kontemplacji¹¹¹.

Tajemnice różańca są ze sobą powiązane, zwłaszcza w obrębie poszczególnych części. Tajemnice światła wiąże ze sobą motyw objawienia. W każdej z tych tajemnic w osobie Jezusa Chrystusa Bóg objawia swój zbawczy plan. Chrzest w Jordanie ukazuje Jezusa jako obiecanego sługę Jahwe, który przychodzi, aby dać swoje życie na okup za wielu i aby chrzcić Duchem Świętym. Cud w Kanie Galilejskiej jest znakiem dla uczniów Jezusa, aby w Jezusie Chrystusie ujrzeli Oblubieńca Kościoła i oczekiwali Godów Baranka. Głoszenie Królestwa Bożego i wzywanie do nawrócenia ukazuje zawsze aktualną misję prorocką Jezusa, która obecnie przedłużona jest w Kościele. W działalności publicznej podkreślone zostały nie spektakularne czyny i cuda, lecz prosta czynność nauczania i wzywanie do nawrócenia. Przemienienie Jezusa na górze Tabor objawia zarówno Jego godność Syna Bożego, jak również przemienione człowieczeństwo i chwałę zmartwychwstania. Ustanowienie Eucharystii jest tajemnicą obecności i urzeczywistnienia się Kościoła, przypomina o tym, ku czemu zmierza życie i liturgia, łączy zawarcie Nowego Przymierza, które dokonało się podczas ofiary krzyżowej z ofiarą eucharystyczną, dokonywaną każdego dnia. Tajemnica ta wprowadza też bezpośrednio do części bolesnej różańca. Wszystkie tajemnice różańcowe łączą się w pewnym zakresie z męką i zmartwychwstaniem. Nic w tym dziwnego, skoro wydarzenia paschalne są momentem centralnym w historii zbawienia.

Gdy perykopa o Przemienieniu Pańskim omawiana jest jako jedna z tajemnic światła, akcent z Męki Pańskiej bardziej przesuwa się w kierunku samej teofanii. Wówczas perykopę tę należy widzieć w kontekście innych tekstów, które opowiadają o objawieniu się chwały Bożej oraz o objawieniu godności Chrystusa jako Syna Bożego. W pierwszym przypadku chodzi głównie o teksty objawienia się Boga podczas zawarcia i odnowienia przymierza na Synaju, o których była mowa wcześniej przy omawianiu perykop zawartych

¹¹⁰ *Rosarium Virginis Mariae* n. 21.

¹¹¹ W *Rosarium Virginis Mariae* n. 9 Jan Paweł II napisał: „Przemienił się wobec nich: twarz Jego zajaśniała jak słońce» (Mt 17, 2). Ewangeliczną scenę przemienienia Chrystusa, w której trzej apostołowie, Piotr, Jakub i Jan, zdają się jakby porwani pięknem Odkupiciela, można przyjąć za *ikonę chrześcijańskiej kontemplacji*. Utkwić wzrok w Chrystusowym obliczu, rozpoznać Jego tajemnicę w zwyczajnej, bolesnej drodze Jego człowieczeństwa, aż ujrzy się Boski blask, objawiony ostatecznie w Zmartwychwstałym, zasiadającym w chwale po prawicy Ojca, to zadanie każdego ucznia Chrystusa, a zatem i nasze zadanie. Kontemplując to oblicze, otwieramy się na przyjęcie tajemnicy życia Trójcy Przenajświętszej, by doznawać wciąż na nowo miłości Ojca i cieszyć się radością Ducha Świętego. W ten sposób urzeczywistniają się również dla nas słowa św. Pawła: «wpatrujemy się w jasność Pańską jakby w zwierciadle; za sprawą Ducha Pańskiego, coraz bardziej jaśniejąc, upodobniamy się do Jego obrazu» (2 Kor 3, 18)”. Wcześniej Jan Paweł II proponował wpatrywanie się „w jaśniejące oblicze Chrystusa w tajemnicy Przemienienia” w celu sformułowania zasadniczych cech powołania do życia konsekrowanego (*Vita consecrata* 14nn).

w Mt i Mk, natomiast w drugim przypadku chodzi o objawienie podczas chrztu Jezusa w Jordanie. Odniesienie do przymierza synajskiego wiąże tajemnicę Przemienienia Pańskiego z tajemnicami różańca odnoszącymi się do zawarcia Nowego Przymierza, a więc z Ustanowieniem Eucharystii oraz Śmiercią Jezusa na Krzyżu. Ze względu na to, że Jezus jest przemieniony i ukazuje się w chwale Bożej perykopę o Przemienieniu na górze Tabor można łączyć również z tajemnicą Zmartwychwstania, którą to tajemnicę Przemienienie Pańskie zapowiada.

Perykopa o Przemienieniu na górze Tabor pochodząca z Mt zawiera wyraźne odniesienie do chrztu Jezusa w Jordanie, o czym była mowa wcześniej. Również ten aspekt winien być zauważony, gdy relacja o Przemienieniu rozpatrywana jest w kontekście tajemnic różańcowych, jako samodzielne wydarzenie światła. Tajemnica o teofanii Boga na Górze Przemienienia łączy się ściśle z teofanią nad Jordanem, która stanowi pierwszą tajemnicę światła. W praktyce katechetycznej i homiletycznej przy omawianiu perykopy o chrzcie Jezusa w Jordanie zbyt mocno akcentuje się odniesienie do sakramentu chrztu świętego, zaniedbując inne wymiary tego wydarzenia. Powiązanie chrztu Jezusa z sakramentem chrztu u najmłodszych uczniów może powodować błędne skojarzenie, że Pan Jezus został ochrzczony, tak jak każdy chrześcijanin. Warto tutaj zwrócić uwagę na teksty katechez środowych Jana Pawła II, które podejmując tematykę chrztu Jezusa w Jordanie oraz zagadnienia związane z sakramentami nie łączą chrztu Jezusa z sakramentem chrztu świętego¹¹². Jan Paweł II łączy natomiast „teofanię chrztu i przemienienia”¹¹³. W tym kontekście zrozumiały staje się wymóg postawiony przy uzupełnianiu grona Dwunastu po śmierci Judasza, a mianowicie, że brano pod uwagę tylko tych, którzy byli świadkami działalności Jezusa od dnia chrztu w Jordanie, czyli pierwszej teofanii Nowego Testamentu.

Perykopy o Przemienieniu na górze Tabor pochodzące z Mk oraz Łk zawierają wyraźne odniesienie do modlitwy Jezusa w Ogrójcu¹¹⁴, rozpoczynającej tajemnice bolesne różańca. Tajemnice bolesne natomiast dobrze jest rozważać czytając relacje o Męce zawarte w Ewangeliiach¹¹⁵,

¹¹² Zob. katechezę środową z dnia 11.07.1990 r. o chrzcie Jezusa w Jordanie, znajdującą się w cyklu katechez o Duchu Świętym oraz katechezę środową z dnia 13.07.1988 r. o ustanowieniu sakramentów, znajdującą się w cyklu katechez o Jezusie Chrystusie.

¹¹³ Jan Paweł II w katechezie zatytułowanej *Ojciec świadczy o Synu* pisze: „To jedyne i podstawowe świadectwo, które wypływa z odwiecznej tajemnicy życia trynitarnego, znajduje swój szczególny wyraz w Ewangeliiach synoptycznych, naprzód przy opisie chrztu Jezusa w Jordanie, po raz drugi w opisie przemienienia Jezusa na górze Tabor. Oba wydarzenia zasługują na dokładne przypomnienie” – Katecheza środowa z dnia 27.05.1987 z cyklu katechez o Jezusie Chrystusie.

¹¹⁴ Modlitwa Jezusa w Ogrójcu zawiera natomiast istotę modlitwy chrześcijańskiej i jest jakby prototypem dla modlitwy „Ojcze nasz”.

¹¹⁵ Wszystkie Ewangelie zawierają obszerne opisy Męki Pańskiej: Mk 14-15; Mt 26-27; Łk 22-23; J 12-19. W przypadku korzystania z relacji Janowej ze względu na jej długość czytanie Pasji dobrze jest rozpocząć od sceny pojmania Jezusa w Ogrójcu, czyli od rozdziału 18.

stosując w odpowiednich momentach przerwy na odmówienie „zdrowasiek”¹¹⁶.

J. Kudasiewicz zwrócił uwagę na to, że Jan Paweł II w Liście apostolskim *Rosarium Virginis Mariae* w odniesieniu do tajemnicy Przemienienia Pańskiego podejmuje próbę połączenia tradycji Wschodu i Zachodu¹¹⁷. Tradycja wschodnia rozumie tajemnicę Przemienienia Pańskiego jako tajemnicę mistagogiczną, samodzielną, niekoniecznie związaną ściśle z męką i zmartwychwstaniem. Natomiast tradycja zachodnia interpretuje tajemnicę Przemienienia na górze Tabor w odniesieniu do tajemnicy krzyża i zmartwychwstania. W *Rosarium Virginis Mariae* znajdujemy obydwie ujęcia¹¹⁸. Dlatego też idąc za myślą Ojca Świętego Jana Pawła II w interpretacji katechetycznej perykopy o Przemienieniu Pańskim katecheta może posłużyć się również ikoną Przemienienia.

5. Ikona Przemienienia Pańskiego i inne związane z nią ikony

W katechezie biblijnej można wykorzystać przekaz ikonograficzny¹¹⁹. Ikony są „pisane” według ustalonego kanonu, dlatego też zawierają pewne konkretne wskazówki wzbogacające interpretację teologiczną biblijnych wydarzeń i pomagają również wysnuć wnioski egzystencjalne. Zręby kanonu ikonograficznego zostały określone pod koniec VII w.¹²⁰. Wypracowanie specyficznego kanonu malarskiego i zespołu reguł, które ściśle obowiązywały

¹¹⁶ Wprawdzie tylko relacje Mk i Mt wymieniają wyraźnie wszystkie pięć tajemnic bolesnych, ale korzystając z innych relacji wiadomo przecież, w którym miejscu należy się zatrzymać. Łk nie mówi wyraźnie o ubiczowaniu i ukoronowaniu cierniem, natomiast w relacji Jana nie ma wspomnianej modlitwy Jezusa w Ogrójcu.

¹¹⁷ J. Kudasiewicz, *Nabożeństwo słowa Bożego z ikoną (Dn 7, 9-10. 13-14; 2 P 1, 16-19; Łk 9, 28b-36)*, w: *Kontemplacja Oblicza Chrystusa i ewangelizacja. Materiały sympozjów katechetycznych Międzyzakonnego Wyższego Instytutu Katechetycznego w Krakowie (lata 2002 i 2003)*, Kraków 2003, s. 216-217.

¹¹⁸ Zob. *Rosarium Virginis Mariae* nr 9 i 21. Połączenie tradycji wschodniej i zachodniej w odniesieniu do tajemnicy Przemienienia Pańskiego można dostrzec również w adhortacji apostolskiej *Vita consecrata* (zob. nr 14-40).

¹¹⁹ Pojawiają się prace na temat wykorzystania przekazu ikonograficznego w katechezie – zob. np.: L. Potyrała, *Ikona. Katechetyczna funkcja ikony*, Kraków 1998 (odnośnie do katechezy biblijnej zob. zwłaszcza s. 26-30) oraz A. Tomaszewska, *Ikona w katechezie*, Częstochowa 2003, mps (praca magisterska pisana na seminarium z katechetyki pod kierunkiem ks. bpa prof. dra hab. Antoniego Długosza w Instytucie Teologicznym w Częstochowie, przedstawiona na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie). A. Tomaszewska przedstawia analizę wybranych ikon ukazując związek między przekazem ikonograficznym a Pismem Świętym oraz podaje przykłady zastosowania ikon w katechezie interpretacyjnej w klasach licealnych w trzecim członie katechezy – tamże, s. 55-171.

¹²⁰ Dokładnie określił je synod trulański w 692 r. – zob. na ten temat: A. Frejlich, *Ikona, w: Encyklopedia katolicka*, tom VII, Lublin 1997, k. 8-9; T. D. Łukaszuk, *Obraz święty – ikona w życiu, w wierze i w teologii Kościoła. Zarys teologii świętego obrazu*, Częstochowa-Jasna Góra-Skałka 1993, s. 39-45.

ikonografa zabezpieczało ikonę przed subiektywną pobożnością. Nie dopuszczano jakiegokolwiek dowolności. Artysta wykorzystywał tradycyjne wzory posługując się tzw. przewodnikiem ikonografów i tworzył kolejne wersje konkretnej ikony¹²¹, które w myśl Soboru Nicejskiego II, ostatniego soboru w pełni uznanego zarówno przez Kościół katolicki, jak i Kościół prawosławny, miały być zgodne z przekazem Ewangelii¹²². Oczywiście katecheta winien mieć świadomość odrębności myśli prawosławnej i nie może korzystać z niej bezkrytycznie. Powinien wykazać tutaj podobną ostrożność jak w przypadku korzystania z pism Ojców Kościoła¹²³. Ponadto katecheta winien odróżniać ikony od obrazów o tematyce religijnej malowanych w konwencji ikon i przypominających ikony. Obecnie mamy do czynienia z wyraźną modą na ikony, co daje się zauważyć w katolickich świątyniach. Wiele współczesnych ikon powstaje w oderwaniu od tradycji¹²⁴, co powoduje, że obraz traci swój przekaz teologiczny i powiązanie z innymi ikonami. Dlatego katecheta, jeżeli chce posłużyć się ikoną jako źródłem katechetycznym, winien korzystać z przykładów tradycyjnych.

Ikona Przemienienia Pańskiego jest zazwyczaj pierwszą ikoną ikonografów, ponieważ inne ikony mają być malowane światłem Taboru¹²⁵ a ikona Przemienienia jest przede wszystkim ikoną światła. Przedstawia ona górę, na której apostołowie kontemplowali przemienionego Chrystusa. Góra ta jest trzonem, tłem ikony, świadczy o tym, że wydarzenie rozegrało się w okre-

¹²¹ P. Evdokimov, *Prawosławie*, tłum. J. Klinger, Warszawa 1986, s. 289-290; A. Frejlich, art. cyt., k. 9. Zob. również: B. Falczyk, *Hermeneja*, w: *Encyklopedia katolicka*, dz. cyt., k. 769-770. Na temat kanonu i korzystania z niego zob.: S. Bułgakow, *Ikona i kult ikony. Zarys dogmatyczny*, przekład i oprac. H. Paprocki, Bydgoszcz 2002, s. 65-68.

¹²² Zob. Sobór Nicejski II (787), *Dekret wiary*, n. 13, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski, Tom I (325-787)*, Układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2002, s. 337. Zob. również T.D. Łukaszuk, *Obraz święty – ikona w życiu, w wierze i w teologii Kościoła*, dz. cyt., s. 154-160.

¹²³ Na temat specyfiki egzegezy Ojców Kościoła oraz różnic, jakie występują między starożytną a współczesną interpretacją tekstów biblijnych zob. H. Langkammer, *Historia interpretacji Nowego Testamentu*, w: *Metodologia Nowego Testamentu*, pr. zbior., red. tenże, Pelplin 1994, s. 16-19.

¹²⁴ W Internecie można spotkać oferty, w których wykonawcy informują, że zamawiający może skorzystać z dostępnego katalogu albo zamówić nowy obraz oraz określić kolorystykę. Takie obrazy nie są w ścisłym znaczeniu ikonami, mimo, że wykorzystują technikę i konwencję ikon. Paradoxem jest również to, że ikonami mogą być dzieła, które nie wszyscy określają tym mianem – M. Bielawski, *Oblicza ikony*, Kraków 2006, s. 10-11. Sobór Nicejski II (787) ikoną określa nie tylko obrazy malowane na desce, ale również „ulożone w mozaikę lub wykonane innym sposobem, które umieszcza się ze czcią w świętych kościołach Bożych, na naczyniach liturgicznych i na szatach, na ścianach (...) w domach czy przy drogach” – *Dekret wiary*, dok. cyt., n. 14.

¹²⁵ P. Evdokimov, *Prawosławie*, dz. cyt., s. 278 i 293; tenże, *Sztuka ikony. Teologia piękna*, tłum. M. Żurowska, Warszawa 1999, s. 248; tenże, *Poznanie Boga w tradycji wschodniej. Patrystyka, liturgia, ikonografia*, tłum. A. Liduchowska, Kraków 1996, s. 127; *Ikonografia święt z liczbą dwunastu*, zebrał i oprac. J. Charkiewicz, Warszawa 2004, s. 39.

ślonym miejscu, na ziemi, a nie w jakichś ekstacyznych zaświatach, poza czasem i przestrzenią. Obraz został skomponowany na bardzo ścisłym planie geometrycznym. W samym środku Chrystus jaśnieje światłością, Jego postać obejmuje tzw. mandorla¹²⁶, czyli umowne wyobrażenie światłości w kształcie elipsy¹²⁷. Jezus ukazany jest w białych, rozświetlonych blaskiem szatach, w świetlistym kręgu, z którego wychodzą promienie¹²⁸, tworzące sześcioramienną gwiazdę, która jest symbolem sześciu dni stworzenia¹²⁹. Przemienienie Pańskie ma charakter trynitarny¹³⁰. Trójca Przenajświętsza objawia się przede wszystkim w chwale niestworzonego światła¹³¹ Trójcę Przenajświętszą symbolizują na ikonie trzy promienie skierowane na apostołów¹³². Na górze Tabor nastąpiła nie tylko teofania, ale również zostało ukazane człowieczeństwo Chrystusa w Bożej chwale¹³³. Przemienienie Pańskie jest antycypacją zmartwychwstania¹³⁴ oraz zapowiedzią paruzji. Postać Jezusa jest pełna królewskiego dostojęstwa, Jedną rękę ma podniesioną w geście błogosławieństwa, a w drugiej trzyma zwój¹³⁵, który symbolizuje Jego naukę¹³⁶. Zwój ten może nawiązywać również do księgi, którą rozpiewa Baranek w wizji Apokalipsy św. Jana¹³⁷.

Ikona jest zbudowana na dwóch płaszczyznach: trzy postacie na górze i trzy na dole. Postacie z każdej z tych dwóch grup trwają w skrajnie odmiennej postawie¹³⁸. Na szczycie góry, jakby na oddzielnych szczytach Mojżesz i Eliasza¹³⁹ trwają w postawie stojącej, często w lekkim ukłonie, obok Chrystu-

¹²⁶ E. Smykowska, *Ikona. Mały słownik*, Warszawa 2002, s. 49; zob. również *Słowniczek wybranych terminów*, w: *Ikonoğrafia święt z liczby dwunastu*, dz. cyt., s. 84

¹²⁷ Podobnie jest na ikonach Zstąpienia do Otchłani, Wniebowstąpienia czy Pantokratora. Mandorla symbolizuje obecność nieba, świata transcendentnego i sygnalizuje drugie przyjście Chrystusa

¹²⁸ Por. również ikony Zwiastowania, Chrztu Jezusa, Zesłania Ducha Świętego, w których widoczne są smugi światła padające na konkretne osoby.

¹²⁹ E. Smykowska, *Ikona. Mały słownik*, dz. cyt., s. 66.

¹³⁰ Trójca Przenajświętsza przedstawiona jest w sposób symboliczny również na ikonach Chrztu Pańskiego oraz Pięćdziesiątnicy.

¹³¹ *Ikonoğrafia święt z liczby dwunastu*, dz. cyt., s. 39; J. Forest, *Modlitwa z ikonami*, tłum. E. E. Nowakowska, Bydgoszcz 1999, s. 114-115; por. J 1, 14; 2 P 1, 17-18.

¹³² E. Smykowska, *Ikona. Mały słownik*, dz. cyt., s. 66.

¹³³ L. Uspienski, *Teologia ikony*, Poznań 1993, s. 128-129.

¹³⁴ Przedstawienie Chrystusa na ikonie Przemienienia Pańskiego przypomina ikonę Zstąpienia do Otchłani, która obok ikony Niewiast niosących wonności do Grobu, zastępowała ikonę Zmartwychwstania – M. Bielawski, *Blask ikon*, Kraków 2005, s. 95-100; P. Evdokimov, *Sztuka ikony*, dz. cyt., s. 264; *Ikonoğrafia święt z liczby dwunastu*, dz. cyt., s. 48-49.

¹³⁵ Można tu dostrzec nawiązanie do ikony Zbawiciela, która ukazuje Chrystusa z księgą w ręku i z gestem błogosławieństwa.

¹³⁶ E. Smykowska, *Ikona. Mały słownik*, dz. cyt., s. 66.

¹³⁷ Zob. Ap 5, 1 – 6, 17.

¹³⁸ P. Evdokimov, *Sztuka ikony*, dz. cyt., s. 252; *Ikonoğrafia święt z liczby dwunastu*, dz. cyt., s. 39.

¹³⁹ Eliasza niekiedy jakby nadbiegał z rozwianymi włosami – M. Bielawski, *Blask ikon*, dz. cyt., s. 71.

sa poza mandorlą¹⁴⁰, weszli w świetlisty krąg i mają udział w chwale Boga, w pełnej z Nim harmonii. Natomiast postawa apostołów na dole ikony wyraża ich bojaźń. Trzej uczniowie, na których padają smugi światła, są przerażeni. Piotr na klęczkach patrzy w kierunku Jezusa, zasłaniając oczy przed blaskiem. Dwaj pozostali uczniowie są odwróceny, przewracają się. Jan przedstawiany zawsze w środku, na większości obrazów gubi sandały. Jakub zakrywa twarz. Ten kontrast przypomina nam, że człowiek nie może oglądać Boga swymi cielesnymi oczyma. Mojżesz i Eliasz stoją na górze i wytrzymują Bożą światłość, gdyż przeszli do innego świata i ich spojrzenie nie ogranicza się do świata materialnego. Prorocy Mojżesz i Eliasz oddają pokłon się Jezusowi. Mojżesz symbolizuje Prawo, Eliasz przychodzi w imieniu proroków, aby wraz z Mojżeszem dać świadectwo Chrystusowi, który jest „wypełnieniem Prawa z proroków”. Symbolizują oni także żywych (Eliasz) i zmarłych (Mojżesz)¹⁴¹.

Na niektórych ikonach oprócz sceny centralnej z jednej strony widać Jezusa wchodzącego z uczniami na górę a z drugiej strony widać tę samą grupę schodzącą na dół. Po mistycznym doświadczeniu uczniowie są przemienieni, dlatego też wracają z góry inną drogą.

Jedną z bardziej znanych ikon Przemienienia jest ikona ze szkoły Teofana Greka (ok. 1403), znajdująca się w zbiorach Galerii Trietiakowskiej w Moskwie. I chociaż wychodzi się z założenia, że „nie ikona jako dzieło sztuki jest piękna, lecz przede wszystkim jej prawda”¹⁴², to patrząc na tę ikonę nie sposób nie zatrzymać się na dłużej. Wzrok przykuwa postać Chrystusa ukazana w lekkim ruchu¹⁴³. Jezus zdaje się kroczyć lub tańczyć¹⁴⁴, przypomina Oblubieńca Kościoła, który przynosi radość zwycięstwa nad śmiercią¹⁴⁵. Korzystając z tego przykładu katecheta może wzbogacić interpretację perykopy biblijnej o Przemienieniu o nowe odniesienia, które jednakże są zgodne z całościowym orędziem biblijnym, a zatem odnoszą się do kontekstu dalszego omawianego fragmentu.

Tematycznie teofania na górze Tabor związana jest z teofanią nad Jordaniem¹⁴⁶. Gdy przyglądamy się jednak ikonie Chrztu w Jordanie nie zauważamy podobieństw do ikony Przemienienia. Na ikonie Chrztu w Jordanie Jezus

¹⁴⁰ Niekiedy lekko w nią wchodzi lub ich postacie się z nią stykają.

¹⁴¹ P. Evdokimov, *Sztuka ikony*, dz. cyt., s. 253; E. Smykowska, *Ikona. Mały słownik*, dz. cyt., s. 67; *Ikonoграфия святъ z liczby dwunastu*, dz. cyt., s. 41.

¹⁴² P. Evdokimov, *Prawosławie*, dz. cyt., s. 277.

¹⁴³ Układ ciała Jezusa i Jego płynność przypomina wizerunek z ikony Ukrzyżowania z pracowni mistrza Dionizego (1500 r.), znajdującej się również w Galerii Trietiakowskiej w Moskwie.

¹⁴⁴ M. Bielawski, *Blask ikon*, dz. cyt., s. 70.

¹⁴⁵ Jest to przykład klasycznej ikony, która jest zawsze radosna. Ikona bowiem przynosi święto, uroczystość, świadectwo zwycięstwa; zaś smutne oblicza późnych ikon świadczą o utracie przez Kościół paschalnej radości – I. Jazykowa, *Świat ikony*, tłum. H. Paprocki, Warszawa 1998, s. 37.

¹⁴⁶ P. Evdokimov, *Sztuka ikony*, dz. cyt., s. 240.

jest bez mandorli, obnażony, podobnie jak na ikonie Ukrzyżowania¹⁴⁷. Ikona Chrztu bowiem nawiązuje do śmierci krzyżowej, którą chrzest antycypuje¹⁴⁸. Na ikonie oprócz Jana Chrzciciela i innych postaci obecni są trzej aniołowie. Jest to motyw Abrahamowych gości¹⁴⁹, który z czasem przerodził się w motyw Trójcy Przenajświętszej¹⁵⁰, zwanej Trójcą Starego Testamentu lub Gościną u Abrahama¹⁵¹. W ten sposób teofania znad Jordanu powiązana jest na ikonie Chrztu z dogmatem o Trójcy Przenajświętszej¹⁵².

6. Treści katechetyczne wynikające z relacji o Przemienieniu Pańskim na poszczególnych etapach edukacyjnych

W dydaktyce biblijnej coraz wyraźniej mówi się o metodzie dozowania prawdy tekstu biblijnego ze względu na możliwość zrozumienia go przez ucznia na poszczególnych etapach rozwojowych¹⁵³. W języku polskim dostępne są prace czołowego reprezentanta stosowania tej metody, Alfreda Läßplego¹⁵⁴, który jest zdania, że te same teksty należy wykorzystywać na różnych etapach rozwoju katechizowanego, z tym jednak, że ich interpretacja powinna być dozowana w zależności od poziomu ucznia¹⁵⁵. W katechezie polskiej ze względu na etapy edukacji szkolnej należałoby przyjąć pięć poziomów nauczania biblijnego: poziom przedszkolny, pierwszy poziom podstawowy, obejmujący klasy I-III szkoły podstawowej, drugi poziom podstawowy,

¹⁴⁷ Wcześniejsze ikony przedstawiały triumf Chrystusa na krzyżu. Dopiero ok. XI w. zaczęto przedstawiać Chrystusa nagiego, z pochyloną głową, co dzisiaj stanowi klasyczny typ tej ikony – zob. L. Bastiaansen, *Ikony Wielkiego Tygodnia. Teologia i symbolika ikon*, tłum. T. van-Loo Jaroszyk, Kraków 2005, s. 38-41; P. Evdokimov, *Sztuka ikon*, dz. cyt., s. 258-259..

¹⁴⁸ M. Bielawski, *Blask ikon*, dz. cyt., s. 64.

¹⁴⁹ Rdz 18.

¹⁵⁰ M. Bielawski, *Blask ikon*, dz. cyt., s. 65. Najbardziej znaną ikoną tego typu jest ikona Trójcy Świętej Andrieja Rublowa (XV w.) nazywana „ikoną nad ikonami”, znajdująca się obecnie w Galerii Trietiakowskiej w Moskwie – zob. B. Standaert, *Ikona Trójcy Andrieja Rublowa*, Bydgoszcz 2002, s. 9.

¹⁵¹ M. Bielawski, *Blask ikon*, dz. cyt., s. 128. Jest to obecnie jedyne dopuszczalne przedstawienie Trójcy Przenajświętszej – zob. na ten temat: S. Bułgakow, *Ikona i kult ikony. Zarys dogmatyczny*, przekład i oprac. H. Paprocki, dz. cyt., s. 83-84, zwłaszcza przypis tłumacza nr 94, s. 84.

¹⁵² Ikona Chrztu w Jordanie zawiera jeszcze wiele innych elementów, które nie zostały tutaj podjęte, ponieważ nie jest to zadaniem tego artykułu.

¹⁵³ A.E. Klich, *Pismo Święte w polskiej katechezie soborowej. Studium egzegetyczno-katechetyczne*, Kraków 2005, s. 135-146.

¹⁵⁴ Chodzi zwłaszcza o pozycję: *Od egzegezy do katechezy*, t. 1-2, tłum. B. Białocki, Warszawa 1986. W języku polskim znane są również jego wcześniejsze prace zebrane w: *Od Księgi Rodzaju do Ewangelii. Wprowadzenie do lektury Pisma Świętego*, tłum. J. Zychowicz, Kraków 1983, podejmujące zagadnienia związane z dydaktyką biblijną.

¹⁵⁵ A. Läßple proponuje podział katechizowanych na cztery grupy: stopień przedszkolny, pierwszy stopień podstawowy (7-10 lat), drugi stopień podstawowy (11-14 lat) oraz stopień ponadpodstawowy, który obejmuje również katechezę dorosłych.

obejmujący klasy IV-VI szkoły podstawowej, poziom gimnazjalny oraz poziom ponadgimnazjalny, obejmujący również katechezę dorosłych.

Perykopa o Przemienieniu Pańskim w katechezie biblijnej powinna być omawiana na wszystkich poziomach edukacyjnych z wyjątkiem poziomu przedszkolnego¹⁵⁶, dlatego też te poziomy będą uwzględnione w niniejszym artykule. W głoszeniu kerygmatu, o czym było powiedziane wcześniej, chodzi o przekazanie Bożego wezwania i zaproszenia. W katechezie omawiającej perykopę o Przemienieniu Pańskim, Chrystus objawiający się jako prawdziwy Bóg i prawdziwy człowiek, wzywa uczniów do zażyłej relacji z samym Sobą, opartej na Nowym Przymierzu, które On zawarł w swojej Krwi. Dlatego perykopa ta ściśle jest związana z tajemnicą krzyża i zmartwychwstania, a katecheza przygotowuje uczniów do celebracji Triduum Paschalnego. Zadaniem katechezy jest ukazanie Jezusa Chrystusa jako obecnego i działającego dziś w Kościele. Można przyjąć, że Górą Przemienienia dzisiaj jest kaplica adoracji Najświętszego Sakramentu, do której Chrystus zaprasza chrześcijan na modlitwę, tak samo jak zaprosił swoich trzech uczniów. Modlitwa przed Najświętszym Sakramentem może wewnętrznie przemienić wierzącego, ponieważ jest trwaniem w rzeczywistej obecności Bożej. Ten kerygmat winien być głoszony na różnych etapach edukacyjnych¹⁵⁷.

6.1. Pierwszy poziom podstawowy – klasy I-III szkoły podstawowej

Na pierwszym poziomie podstawowym należy przede wszystkim zapoznać uczniów z sensem wyrazowym opowiadania o Przemienieniu Pańskim. Katecheta może posłużyć się jednym z trzech przekazów, ponieważ wszystkie relacje Ewangelistów zawierają podstawowe elementy, lub posłużyć się metodą opowiadania biblijnego¹⁵⁸, relacjonując wydarzenie o Przemienieniu Pańskim z wykorzystaniem relacji różnych Ewangelistów. Uczeń powinien zwrócić uwagę na te elementy, które są najbardziej znaczące dla teofanii na górze Tabor, a które w przyszłości będą punktem odniesienia przy poznawaniu tekstów biblijnych mówiących o teofanii na Synaju. Do tych elementów należy: wysoka góra, chmura zstępująca i otaczająca górę, głos z obłoku, świetlistość głównej postaci, tj. Jezusa, przestrach świadków, wybrana grupa trzech osób¹⁵⁹.

¹⁵⁶ Nie znaczy to, że perykopa ta nie może być przedstawiona w katechezie biblijnej w przedszkolu. Nie jest to jednak konieczne. Poziom przedszkolny będzie zbliżony do pierwszego poziomu podstawowego a będzie się koncentrował głównie na relacji o samym wydarzeniu i osobach biorących w nim udział.

¹⁵⁷ Kerygmat ten nie jest jedynym możliwym orędziem katechezy omawiającej perykopę o Przemienieniu Pańskim i należy traktować go jako propozycję, zakładając również inne rozwiązania.

¹⁵⁸ A. Długosz, B. Stypułkowska, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, Kraków 2000, s. 101.

¹⁵⁹ Por. wyżej porównanie między relacją Mk a tradycją Synaju.

Uczeń powinien umieć wymienić osoby biorące udział w opisywanym wydarzeniu, wiedzieć, że teofania dokonała się na górze i była zapowiedzią zmartwychwstania. Według *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* katecheza w klasach I-III szkoły podstawowej ma charakter inicjacyjny w sakramenty pokuty i pojednania oraz Eucharystii¹⁶⁰. Dlatego też w interpretacji katechetycznej perykopy o Przemienieniu Pańskim można uczniom wskazać kaplicę adoracji Najświętszego Sakramentu jako miejsca, w którym dzisiaj chrześcijanie mogą w rzeczywistej obecności Chrystusa spędzić czas na modlitwie. Na wyższych etapach edukacyjnych katecheza będzie pogłębiać zalecenia podawane na niższych etapach, wprowadzając w nie nowe aspekty. Wychowanie eucharystyczne nie powinno ograniczać się do katechezy wczesnoszkolnej¹⁶¹.

6.2. Drugi poziom podstawowy – klasy IV-VI szkoły podstawowej

Na drugim poziomie podstawowym katecheta powinien przedstawić uczniom przekaz o Przemienieniu Pańskim w relacji Łk¹⁶². Opis wydarzenia teofanii na górze Tabor w relacji Łukasza zawiera istotne wskazówki, których brak u innych synoptyków. Przede wszystkim Łukasz wyraźnie stwierdza, że Jezus zabrał ze sobą trzech uczniów na górę, aby się modlić. Poza tym Ewangelista podaje, że Mojżesz i Eliasz rozmawiali z Jezusem o Jego odejściu. Posługując się tekstem Łk nie trzeba w interpretacji tego wydarzenia odwoływać się do kontekstu bliższego, lecz wystarczy zanalizować sens wyrazowy perykopy, by uzyskać potrzebne informacje wprost. Na poziomie szkoły podstawowej taka metoda jest wskazana. Poza tym relacja Łk jest najbardziej rozbudowana, dlatego też uczeń zapoznając się z tym fragmentem otrzyma najpełniejszy obraz wydarzenia na górze Tabor.

Na drugim poziomie podstawowym uczeń powinien wykazywać się umiejętnościami zdobytymi na pierwszym poziomie a ponadto powinien umieć

¹⁶⁰ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, s. 22.

¹⁶¹ Chociaż niektórzy autorzy w ten sposób właśnie ujmują to zagadnienie – zob. M. Cogiel, A. Szwajcok, *Katecheza eucharystyczna*, w: *Wokół katechezy posoborowej. Księga pamiątkowa dedykowana Ks. Biskupowi Gerardowi Kuszowi, wykładowcy Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego z okazji 65. rocznicy urodzin*, red. R. Chałupiak, J. Kochel, J. Kostorz, W. Spyka, Opole 2004, s. 161-164. Na temat wychowania eucharystycznego obejmującego wszystkie etapy edukacji szkolnej zob. B. Stypułkowska, *Zadania szkolnej katechezy biblijnej w kształtowaniu duchowego zaangażowania podczas celebracji eucharystycznej*, w: *Pokochoć Chrystusa w Eucharystii*, red. B. Kozłowski, B. Stypułkowska, Częstochowa 2004, s. 83-108.

¹⁶² A. Läßle uważa, że Łk „odgrywa wśród czterech Ewangelii tak szczególną katechetyczno-teologiczną rolę dlatego, że równie dobrze można się do niej odwoływać i na stopniu przedszkolnym, i podstawowym, i ponadpodstawowym (nie wykluczając katechezy dorosłych)” – A. Läßle, *Od egzegezy do katechezy*, t. 2, dz. cyt., s. 311.

wskazać górę Tabor na mapie biblijnej. Korzystając z przekazu Łk należy podkreślić, że Jezus daje przykład modlitwy i uczy, jak się modlić.

Według *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* katecheza w klasach IV-VI szkoły podstawowej ma charakter wprowadzający w historię zbawienia¹⁶³. Dlatego też w interpretacji katechetycznej perykopy o Przemienieniu Pańskim kontynuując wskazania z pierwszego poziomu podstawowego odnoszące się do kaplicy adoracji Najświętszego Sakramentu jako dzisiejszej Góry Przemienienia, można zachęcić uczniów do modlitwy przed Najświętszym Sakramentem, nawiązując do modlitwy Mojżesza w Namiocie Spotkania. Najbardziej charakterystyczne dla modlitwy Mojżesza było to, że Mojżesz rozmawiał z Bogiem „twarzą w twarz, jak się rozmawia z przyjacielem” (Wj 33, 11). Uczniów należy zachęcać do tego, by przynajmniej raz w tygodniu adorowali Najświętszy Sakrament¹⁶⁴.

6.3. Poziom gimnazjalny – klasy I-III gimnazjum

Na poziomie gimnazjalnym z pożytkiem można wykorzystać relację Mt¹⁶⁵ w celu nie tylko omówienia samego wydarzenia na górze Tabor, ale także odniesienia się do wydarzeń związanych z przymierzem synajskim i osobą Mojżesza. Taki kontekst pozwala na dostrzeżenie analogii biblijnych między Starym a Nowym Przymierzem, aby można było następnie dokonać rozróżnienia i uwydatnić, na czym polega wyższość dzieła zbawczego Chrystusa. Na tym etapie uczniowie nie są skłonni do wnikliwszych analiz biblijnych, dlatego też katecheta musi się z tym liczyć.

Według *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* katecheza w klasach gimnazjalnych określona została jako katecheza wyznania i rozumienia wiary¹⁶⁶. Ma ona przygotować uczniów do sakramentu bierzmowania¹⁶⁷. Dlatego też w interpretacji katechetycznej perykopy o Prze-

¹⁶³ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, dok. cyt., s. 34.

¹⁶⁴ Z okazji Roku Eucharystii Ks. Abp Stanisław Nowak w Liście pasterskim napisał: „każdego z Was, bracia i siostry, usilnie zachęcam, abyście w tym roku, przynajmniej kwadrans w tygodniu, poświęcali na modlitwę osobistą przed Panem Jezusem, ukrytym w Hostii Świętej” – *List Arcybiskupa Metropolity Częstochowskiego na Adwent 2004 roku o przeżywaniu Roku Eucharystii*, Częstochowa, 25 listopada 2004 r., „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej. Pismo urzędowe Kurii Metropolitalnej w Częstochowie” 78 (2004) nr 12, s. 37. Wskazanie to jest aktualne nie tylko w Roku Eucharystii.

¹⁶⁵ A. Läßle uważa, że Mt przeznaczony jest raczej dla starszych uczniów, tzn. mających więcej niż 10 lat, którzy „zaczynają rozumieć fundamentalne założenia myśli historycznej i zdawać sobie sprawę z wewnątrzbiblijnej dynamiki” – A. Läßle, *Od egzegezy do katechezy*, t. 2, dz. cyt., s. 288.

¹⁶⁶ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, dok. cyt., s. 49.

¹⁶⁷ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*,

mienieniu Pańskim w odniesieniu do adoracji eucharystycznej podkreślony będzie aspekt słuchania Jezusa jako nakazu otrzymanego przez uczniów podczas teofanii. Kandydatom do sakramentu bierzmowania należy wskazać, że modlitwa przed Najświętszym Sakramentem może być oparta na słowie Bożym, a systematyczne wsłuchiwanie się w słowa Jezusa zawarte w Ewangeliach i rozważanie ich przed Najświętszym Sakramentem będzie wewnątrznie przemieniało wierzących. Nie należy raczej spodziewać się, że gimnazjaliści rzeczywiście zaczną praktykować systematyczne nawiedzenie kaplicy adoracji Najświętszego Sakramentu w celu rozważania Ewangelii, ale można mieć nadzieję, że kiedyś z tej porady skorzystają. Na katechezie natomiast należy wdrażać uczniów do modlitwy opartej na słowie Bożym oraz uczyć ich odmawiania różańca według metody Jana Pawła II zaleconej w *Rosarium Virginis Mariae* w numerach 29-35. Jeżeli uczeń gimnazjum przynajmniej jeden raz przyjdzie na adorację Najświętszego Sakramentu, aby odmówić dziesiątkę różańca połączoną z rozważaniem stosownej perykopy lub zastanowić się nad Ewangelią niedzielną, cel wychowawczy można wówczas uznać za zrealizowany.

6.4. Poziom ponadgimnazjalny – klasy w szkołach ponadgimnazjalnych oraz katecheza dorosłych

Na poziomie ponadgimnazjalnym można posłużyć się relacją Mk¹⁶⁸. Jest ona najkrótsza, ale zawiera wszystkie potrzebne elementy, by uwydatnić charakter pasyjny perykopy. Należy zwrócić uwagę na postać Eliasza, wyróżnioną przez Ewangelistę, by w jego kontekście omówić rolę i znaczenie Jana Chrzciciela, a także wyraźniej ukazać Jezusa Chrystusa, zapowiadanego „proroka jak Mojżesz”, wypełniającego i jednocześnie przekraczającego starotestamentalne zapowiedzi. W katechezie klas ponadgimnazjalnych oraz w katechezie osób dorosłych przy omawianiu tej perykopy można podjąć

Kraków 2001, n. 107; Taż, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, dok. cyt., s. 68-69. Na terenie Archidiecezji Częstochowskiej zalecono podwyższenie wieku młodzieży bierzmowanej do 17-18 lat, aby sakrament bierzmowania uczynić bardziej świadomym i odpowiedzialnym przyjęciem łaski Bożej – zob. Abp Stanisław Nowak, *Wskazania duszpasterskie o przygotowaniu kandydatów do sakramentu bierzmowania na terenie Archidiecezji Częstochowskiej*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej. Pismo urzędowe Kurii Metropolitalnej w Częstochowie” 70 (1996) nr 12, s. 23. Na temat katechezy przygotowującej do sakramentu bierzmowania zob. również: B. Stypułkowska, *Zagadnienie szkolnej katechezy biblijnej kandydatów do sakramentu bierzmowania w perspektywie chrystocentrycznej*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 33 (2005), s. 147-165.

¹⁶⁸ A. Läßle uważa, że „wnikliwa analiza teologii, obrazu Chrystusa i koncepcji Kościoła w Ewangelii według św. Marka jest warunkiem poznania jej niepowtarzalnych konturów i wyodrębnienia spośród katechetyczno-teologicznych intencji pozostałych” – A. Läßle, *Od egzegezy do katechezy*, t. 2, dz. cyt., s. 245. Dlatego też można ją omawiać na ostatnim a niekoniecznie na pierwszym poziomie edukacyjnym.

próbę analizy porównawczej tekstów synoptycznych, uwzględniając teologie każdego z Ewangelistów oraz wnikliwiej rozpatrzeć kontekst starotestamentalny tej perykopy, odnoszący się do Prawa i Proroków.

W klasach ponadgimnazjalnych katecheza pomaga uczniom w rozeznaniu życiowego powołania oraz jest dalszym przygotowaniem do przyjęcia sakramentu małżeństwa¹⁶⁹. *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* określa tę katechezę jako katechezę świadectwa wiary¹⁷⁰. W kontekście omawiania perykopy o Przemienieniu na górze Tabor należy podjąć problematykę życia konsekrowanego. To tę perykopę wykorzystuje Jan Paweł II, omawiając zasadnicze cechy życia poświęconego Bogu w adhortacji apostołskiej *Vita consecrata*. Przede wszystkim Jan Paweł II wskazuje na prorocki charakter tego powołania, co na wielu płaszczyznach łączy się z perykopą o Przemienieniu Pańskim. Dlatego też w klasach ponadgimnazjalnych przy omawianiu wydarzenia na górze Tabor, warto zachęcić wszystkich uczniów do zapoznania się z papieskim dokumentem o życiu konsekrowanym. Modlitwę przed Najświętszym Sakramentem na tym etapie należy ukazać jako możliwość rozeznawania życiowego powołania. W katechezie osób dorosłych należy pogłębić wszystkie aspekty przedstawiane na wcześniejszych poziomach.

7. Uwagi końcowe

Kontekst liturgiczny oraz biblijny (bliższy i dalszy) wprost lub pośrednio odnosi Przemienienie Pańskie do wydarzenia krzyża i zmartwychwstania. Nie może być inaczej, ponieważ wydarzenia paschalne stanowią moment centralny w historii zbawienia.

Jak można było zauważyć, katecheta przygotowując się do interpretacji perykopy o Przemienieniu na górze Tabor powinien wyjść od tekstu Markowego jako podstawowego i z nim konfrontować relacje Mt i Łk. Dla konkretnej katechezy jednak powinien wybrać taki tekst biblijny, który będzie najbardziej przydatny dla uczniów. Dlatego też zapoznanie uczniów z relacjami o Przemienieniu Pańskim należy rozpocząć od Łk, by następnie omówić Mt a na końcu dotrzeć do Mk, tekstu wyjściowego. Nie jest to stała reguła w pracy z tekstami synoptycznymi. Stałą zasadą jest ta, że należy wybierać taki tekst, który dla uczniów na danym etapie edukacyjnym jest najbardziej przydatny, stosując dydaktyczną zasadę stopniowania trudności oraz biblijną

¹⁶⁹ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, dok. cyt., s. 96-97. Zob. również: Abp Stanisław Nowak, *List pasterski Arcybiskupa Metropolity Częstochowskiego przed rozpoczęciem katechezy przygotowującej do życia w rodzinie*, Częstochowa 15 września 2005 r., „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej. Pismo urzędowe Kurii Metropolitalnej w Częstochowie” 79 (2005) nr 9-11, s. 68-73.

¹⁷⁰ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, dok. cyt., s. 70.

zasadę analogii wiary i rozpatrywania jednego tekstu w kontekście całości Pisma Świętego. Nie należy również zapominać o tym, że katecheza, w tym katecheza biblijna ma prowadzić ku liturgii, która „jest szczytem, do którego zmierza działalność Kościoła, i zarazem jest źródłem, z którego wypływa cała jego moc” (KL 10). Dlatego interpretacja katechetyczna perykop biblijnych nie tylko powinna uwzględniać kontekst liturgiczny, czyli występowanie poszczególnych perykop w liturgii słowa w ciągu roku liturgicznego (co pomoże zrozumieć sam tekst), ale również powinna przygotowywać ucznia do liturgicznego spotkania z Chrystusem obecnym i działającym dzisiaj w Kościele. Z liturgii zatem katecheza biblijna powinna czerpać i ku liturgii ponownie prowadzić.

W przypadku katechezy omawiającej perykopę o Przemienieniu Pańskim głoszenie kerygmatu może doprowadzić do wskazań dotyczących kultu eucharystycznego poza Mszą świętą, a ściśle adoracji Najświętszego Sakramentu. Wielki Post sprzyja podejmowaniu postanowień odnoszących się do modlitwy, dlatego też zachęta do nawiedzania miejsc adoracji eucharystycznej dobrze koresponduje z czasem liturgicznym, sprzyja wyciszeniu i przygotowuje do okresu paschalnego. Ponadto rozważanie perykopy o Przemienieniu Pańskim wprost prowadzi do świadomej celebracji świąt paschalnych, rozpoczynających się Triduum sacrum. Gdy perykopa o Przemienieniu Pańskim omawiana jest poza okresem Wielkiego Postu, zalecanie adoracji Najświętszego Sakramentu nie traci swej aktualności, ponieważ w każdym czasie jest ono wartościowe i pożądane.